

100-150 misbrug af timeloft

I 2012 gav Rigsrevisionen en næse til Uni-styrelsen for 74 tilfælde af misbrug af timeloft på 780 timer. Men siden er misbruget bare vokset

I 2012 fandt Rigsrevisionen ved stikprøvekontrol 74 tilfælde, hvor uni-ledelserne misbrugte reglen om, at eksterne lektorer maksimalt må arbejde 780 timer. Den største synder var CBS med 58 tilfælde. Rigsrevisionen gav påtale og næse til Uni-styrelsen for ikke at opfylde deres tilsynsrolle. Men uni-ledelserne lovede bod og bedring, og det stillede Rigsrevisionen sig så tilfreds med.

Men problemet blev ikke løst, det er vokset. FORSKERforums lønstatistik over eksterne lektorer indikerer 100-150 brud på reglerne, hvis tallene tages for pålydende.

100-150 tjener over 205.920 kr.

Skønnet er foretaget ud fra, at en ekstern lektor maksimalt kan tjene 205.920 kr. i årsløn (780 timer á 264 kr.). Lønstatistikken er således en indikation på, hvor mange der arbejder ud over maximum-timetallet. Og FORSKERforums aktindsigt på hvert enkelt uni' afslører, at der er

103 personer, som tjener mere end 250.000 kr. årligt.

50 personer, som tjener 205.-225.000 kr. årligt (skøn på de 355 personer, der tjener 150.-224.999 kr. årligt).

Den største misbruger er DTU, hvor 31 har arbejdet mere end max-timetallet. På SDU er der 19, på CBS 16 og på KU 13.

Uni-styrelsen står over for en ny næse, som bliver længere end den fra 2012, hvor Rigsrevisionens beretning fandt

systematiske overtrædelser, og kritiserede, at uni'erne ikke fulgte reglerne "til trods for ministeriets vejledning".

Uni-styrelsen er tilsynsmyndighed, og FORSKERforum har forelagt sagen for styrelsen.

780-timers maximum skulle forebygge misbrug

Deltidslærere er en buffer, som uni-ledelserne bruger som en fleksibel og billig buffer i undervisningen.

Reglen om maksimalt 780 timer stammer fra stillingsstruktur-aftalen, der sætter rammen for de enkelte ansættelsesgrupper på uni'. Ifølge aftalen må eksterne lektorer ikke arbejde over 500 timer. Der kan dog dispenseres til 780 timer "af hensyn til undervisningens tilrettelæggelse eller gennemførelse".

Aftalen blev presset igennem af uni-fagforeningerne for at få minimumsregler og -rettigheder, for ellers er der risiko for rovdrift på den store gruppe **eksterne lektorer og undervisningsass'**. Hensigten med 780-timeloft skulle være at uni-ledelserne ikke bare misbruger timelærere som buffere i undervisningen, men giver dem en fast kontrakt eller udbyder 'forskningsbaseret undervisning' ved fastlærere (lektorer og professorer).

jØ

SE ANALYSE S. 15: Eksterne lektorer
årsløn

Semesterstart

Nogle nye uni-studerende tror, at de fortsat skal gå i skole... 6

Menige forskere snydt

Forskningsleder på SSI scorede hele kassen på tuberkulose-patent, mens de menige medopfindere blev spist af med hånddører 8

Lobbyisters særstilling

Ministeriet aflyste, at landbrugets lobbyister fra SEGES skulle sidde med i følgegruppe på AU-udredning 10

Indlejringer = fyringer?

På NBI fyrede de 5, svarende til et antal indlejringer fra Grundforskningsfonden. Sker det samme på Statens Naturhistoriske Museum? 11-13

ANALYSE: De løstansatte 14-19

Eksterne lektorer årsløn 14

- er i gennemsnit 64.000 kr. fordelt på 4.737 personer viser FORSKERforums lønoversigt. Mellem 500-1000 personer har det job som hovedindtægt, lyder skøn

Polyfills-økonomi 16-19

ESSAY fortæller om en prekariats-ansats usikre vilkår på uni'. Ekspert bag ny bog: Systemet er baseret på korttids planlægning og usle vilkår

TEMA: Klimafejde 20-25

Medierne og klima-benægterne 23

Hvorfor gives benægterne medietid, spørger engelsk klima-ekspert

'Det er ikke misinformation' 25

- at gøre opmærksom på usikkerheder, siger DTU-seniorforsker Pepke. INTERVIEW

BFI-rapport: System med problemer 32-37

Systemet med tælling og ranking af artikler har ikke levet op til sine egne succeskriterier, lyder kritikken af rapport - som selv mødes af kritik

Klima-benægtelser gavner ingen

Dagens klima-grafer er ikke profetier, men historiske optegnelser. Verden er blevet varmere. Det eneste spørgsmål er nu, hvor meget varmere det skal blive. En varm sommer gør ikke et skiftende klima, men tendenserne i de globale data er ubestridelige: Det globale gennemsnitlige havniveau er steget med ca. 18-20 cm siden 1900 og forventes at fortsætte med at stige med flere cm i de næste 15 år og 30-120 cm ved 2100. En stigning på 2,5 m ved 2100 kan ikke udelukkes; og Golfstrømmens hastighed aftager. 88 pct. af danskerne betragter i dag de globale klimaforandringer som et alvorligt problem (Consito 2018).

Flere analyser fortæller, at 97 pct. af verdens klimaforskere er enige i, at klimaændringerne er menneskeskabt. Og klimaforskere har mange gange advaret, ikke for at skabe panik eller sensation, men fordi forskeres viden skal bringes ud til samfundet. Dilemmaet er, at klimaforskerne beskyldes for at råbe "ulven kommer". Det gør, at mange mennesker og politikere ikke tager klimaændringer alvorligt. Men hvad gør klima-forskerne, når tiden er ved at løbe ud?

Betydningen af klimagasserne har været anerkendt siden 1970'erne, også i olieindustrien. Flere konventioner har behandlet klimagasser, Montreal-protokollen (1989), Kyoto-protokollen (1997), Paris-aftalen (2015). Før talte vi om drivhuseffekt, nu taler vi klimaændring og selvforstærkende forandringer.

Der var i 00'erne stor usikkerhed om, hvor stor den menneskeskabte drivhuseffekt er, og nogle klimaskeptikere påstår at den er opspind eller overdreven, og der foreligger videnskabeligt seriøse undersøgelser, der taler imod, at den globale opvarmning skyldes menneskeskabt drivhuseffekt. Der skabes tvivl om konsensusen blandt de 97 pct. (SE TEMA S. 28-31).

Gennem lobbyarbejde søges der etableret en standardfortælling i

offentligheden om uenighed blandt forskere. Den findes i flere varianter, fx at klimaændringer er drevet af naturen selv, fx solen. Og sker det, har det ikke noget at gøre med os. Og hvis det endelig har noget at gøre med mennesket, vil det være for dyrt at ændre det. Fossil-lobbyen ønsker at overbevise lovgivere og den brede offentlighed om, at det er en kamp mellem "business" på den ene side og en koalition af korrupte forskere og venstreorienterede på den anden side.

“ Er 97 pct konsensus nok, eller skal alle være enige om emissioner og global opvarmning? ”

Sandheden er, at forskere advarer; menneskeheden skal agere, før det er for sent. Alligevel fremfører flere klimaordførere, at vi ikke skal gøre noget. Et af de seneste udsagn er, at menneskeskabte klimaforandringer er et spørgsmål om tro, og tro hører til i kirken (Information 11/8/2018). Eller for nylig i Radio-24syv fortælles, at "der er ingen i Dansk Folkeparti, der tror på, at klimaforandringerne er menneskeskabte". DF-ordføreren vil lægge sig fast på "en bestemt forklaring":

"Jeg kan da ikke udelukke tesen om, at de er menneskeskabte. Men så længe der er pålidelige forskere, der siger det ene, og nogle, der siger det andet, så føler jeg mig ikke fuldstændigt overbevist om, at den ene forklaring er mere rigtig end den anden. Så handler det mere om trosspørgsmål, og det synes jeg først og fremmest hører til i en kirke og ikke i politik" siger ordføreren fra DF.

Ordføreren henviser til, at der måske er et lille mindretal forskere (3%), der gør et stort arbejde for at udråbe den globale

opvarmning som ikke-menneskeskabt og benægter, hvad det store flertal af forskere har beskrevet. Konsensusen blandt klimaforskerne indgår i FN's IPCC Fifth Assessment Climate Change Reports (2013) store og mangeårige dækning af klimaændringerne og krav til aktion for at stoppe den ukontrollerede færd mod 6 grader varmere klima, hvor halvdelen af Danmark vil være under havets overflade.

Paris-aftalen (COP21) afspejler en generel anerkendelse af forskningsbaggrunden (hvor flere tusind forskere har bidraget) om, at mennesket forårsager klimaændringer, samt at der skal ske en reduktion af CO₂ og andre klimagasser i atmosfæren for at stoppe opvarmningen af jordens klima. En aftale, som de fleste lande står bag, herunder Danmark. COP22 og COP23 har yderligere bekræftet Paris-aftalen, og hvad der skal gøres for at forhindre de menneskabte klimaændringer, og COP24 forventes at blive Paris 2.0.

Der er ingen konsensus, og der er ingen beviser, hævder nogle. De temperaturændringer, der tidligere har fundet sted, omfatter blandt andet, hvordan jorden bevæger sig i forhold til solen. "Klimaet har også ændret sig før". "Vi kan ikke få nok energi fra vedvarende energikilder". "Der er ikke noget, jeg kan gøre", "Kina, Indien og USA forurener meget mere end Danmark". "Det er ligegyldigt hvad jeg gør!"

Er 97 pct. ikke konsensus? Er 97 pct. nok, eller skal alle være enige om emissioner og global opvarmning? Viden udvikler sig stadig, undersøgelserne fortsætter, og grundlaget for konklusionerne bliver bedre og tydeligere. Det er nu "overvældende sandsynligt", at de nuværende klimaforandringer er et resultat af udledningen af drivhusgasser fra menneskelige aktiviteter.

Paris-aftalens mål på godt under 2° C kan stadig nås, hvis politikerne lytter efter forskningens anbefalinger.

Mellem udsigtsløshed og opfindsomhed

”Uden denne gruppe løstansatte ville uni ikke fungere; de er ’buffer’ i systemet og for de fastansatte. Men mange løstansatte lever som ’prekariat’ på usle vilkår: skiftende ansættelser og arbejdsløshed, ujævne arbejdsbelastninger, undervisning uden tid til at meritere sig ved publicering, usikkerhed om næste ansættelse, manglende solidaritet fra de fastansatte m.m. Alt sammen faktorer, der giver en meget utryg livssituation”, fortæller **RUC- lektor Janne Gleerup**, som er medforfatter på den første større analyse om prekarisering af det akademiske arbejde i Danmark.

Bogen fortæller om arbejdslivshistorier: ”Der samles subjektive erfaringer, så det kommer frem, hvad det ’prekære’ arbejdsmarked gør ved mennesker, organisationer og ved arbejdets kvalitet. De lever på lige dele livsforventning, udsigtsløshed og opfindsomhed,” siger Gleerup, der selv var løstansat i ti år.

Til prekariatsgruppen hører adjunkter, ph.d.-studerende og postdocer, som er på tidsbegrænsede kontrakter, men dog fuldtids. Meget værre stillet er en gruppe af eksterne lektorer og undervisningsassistenter på timeundervisning. FORSKERforums statistik viser, at det er en gruppe 4.737 personer, hvoraf der kan være en gruppe på 500-1.000 personer, der har det som hovedindtægt, og som dermed tilhører et akademisk lavtløns-proletariat.

Imponerende opfindsomhed

Analysen er kvalitativ, og på tværs af casene viser der sig oftest lukkede og ufrivillige karriereveje for både postdocer og de løstansatte timelærere: ”Fælles for de interviewede uni-folk er, at de i starten har forventninger om en karriere som underviser eller forsker i forlængelse af den tidsbegrænsede ansættelse. De opfører sig rigtigt i forhold til, hvad de er rådgivet til, og hvad systemet kræver. De opper sig og søger jobs, stiller sig til rådighed, udviser fleksibilitet, belaster familielivet m.m. Alligevel oplever de med tiden udsigtsløshed, fordi de ikke får et fast ståsted. Der sniger sig en ambivalens ind, for de har jo gjort, hvad de skal.”

”Med oplevelsen af udsigtsløshed og træthed kunne man negativt tro, at de gør sig selv til ’ofre’ og mister modet: Hvis min kontrakt alligevel løber ud, hvorfor skal jeg så tage ansvar? Sådan er det ikke. Derimod er opfindsomheden imponerende til at finde løsninger på meget svære situationer. Der er en utrættelig vilje til at kræve et meningsfyldt arbejdsliv, som de står inde for. På trods af at systemet er så uforpligtet over for dem, så engagerer folk sig meget ansvarligt i arbejdet, selv om det er på ringe betingelser og lavere indtægt

end andre på arbejdspladsen”.

Gleerup: ”Men denne kreativitet må ikke misbruges af systemet, for det kan også skabe problemer for systemet selv over tid. Der er en grænse for, hvor meget man kan slide på folks/gruppers kræfter og tålmodighed, så systemet risikerer jo, at den enkelte kører trætt. Og det sætter sig som et kvalitetstab i arbejdet, her typisk undervisningen.”

jæ

ANALYSE: Prekariatet s. 16-19

Ny ansvarshavende redaktør på FORSKERforum

FORSKERforum er udkommet i 25 år med **Jørgen Øllgaard** som *red.leder*.

DM's/Djøfs universitetspolitiske ledere har hidtil været *ansvarshavende redaktører* for Forskerforum (p.t. formændene for DM's uni-lærere og forskere **Olav W. Bertelsen**, for Djøfs uni-lærere og forskere **Karsten Boye Rasmussen** samt repræsentant for sektorforskerne **Niels Erik Poulsen**).

Redaktørerne har ønsket en ny

model, hvor det redaktionelle ansvar ændres. I overensstemmelse med den hidtidige *red.leder* Jørgen Øllgaard er det derfor aftalt, at Magisterbladets redaktør **Jakob Elkjær** fra 1. oktober overtager posten som ansvarshavende redaktør. Forskerforum har fortsat redaktionel frihed.

Red.leder Jørgen Øllgaard har samtidig tilkendegivet, at det vil være bedst at overlade posten som *red.leder*

til nye kræfter, så han fratræder posten pr. 1. januar. Posten som *red.leder* vil blive slået op snarest muligt, og Jørgen Øllgaard står fortsat til rådighed for produktionen af FORSKERforum i en overgangsperiode indtil 1. marts.

FORSKERforum vil således fortsat blive udgivet, og FORSKERforums hjemmeside vil fortsat udkomme med aktuelle nyheder.

- RED.

Esben Lunde til presse-stunt i hans velmagtsdage som miljøminister/minister for landbrug. Fotoet cirkulerer på nettet, men dets oprindelse har FORSKERforum ikke kunnet opklare...

Esben Lundes retrætepost

Som uni-minister og miljø- og fødevarereminister klæbede de dårlige historier til Esben Lunde Larsen (V). Han endte da også med at blive gået som minister, men da han havde været superloyal over for statsminister Lars Løkke Rasmussen, blev han hjulpet videre til noget andet. Sådan ser det i hvert fald ud, når man ser nærmere på hans nye arbejdsplads, langt fra Danmark.

Han er blevet ansat i den velrenommerede grønne tænketank *World Resources Institute* (WRI) i USA. Esben Lunde skal arbejde som fellow for tænketanken og fremme bæredygtige løsninger inden for blandt andet madspild, vand og skov. *World Resources Institute* er ifølge INFORMATIONs kilder en velrenommeret tænketank med 700 ansatte og eksperter spredt på 50 lande.

WRI modtager millioner af kroner i dansk udviklingsbistand og har tætte forbindelser til Venstre-regeringen, afslørede INFORMATION (20. juli). En alliance med bl.a. WRI støttes med 210 millioner kroner over en femårig periode, og den er med til at betale Esben Lundes løn.

Der er tætte bånd mellem WRI og den danske regering, for præsidenten for WRI, Esben Lunde Larsens kommende chef, Andrew Steer, sidder for

eksempel i bestyrelsen for det dansk-støttede initiativ Global Green Growth Forum (3GF) sammen med den danske udenrigsminister Anders Samuelsen (LA). Og Danmark er hovedinitiativtager til WRI, der administrerer en ny global alliance ved navn P4G – med statsminister Lars Løkke i spidsen – der skal fremme grøn vækst. Og den alliance får pengene fra regeringen.

Esben Lunde mente selv, at jobbet er »skræddersyet« til ham, fordi han skal arbejde med bæredygtige løsninger, som han netop arbejdede med som miljø- og fødevarereminister.

Det er uklart, hvad der fagligt/forskningsmæssigt kvalificerer Esben Lunde. Ud over sine minister-titler har teologen Esben Lunde ingen faglige kompetencer på miljø- og klimafelterne. WRI vil måle sin succes ved at se på de reelle forandringer på stedet. Der er tre essentielle trin i projektets forløb: Count It, Change It, and Scale It, hvor første trin – måling – indebærer, at WRI udfører uafhængig forskning og trækker på den seneste teknologi og finder smarte strategier på klima, energi, mad, skov, vand, byer og hav. Og så fokuserer man især på fremvoksende økonomier, som vil være førende i bæredygtighed (WRI's hjemmeside).

Ring uni-karriere: Kun 4 ud af 10 får fast stilling

Drop en uni-karriere og find på noget andet, lyder det indirekte råd til dem, der overvejer at tage en ph.d.-grad eller som bliver post.doc.s på uni' efter at have taget ph.d.-graden. Dårlige karriereudsigter i 2008 blev nemlig endnu ringere i 2015: For dem med ph.d.-grad, som satsede på uni-karriere og nåede deres ønskemål i lektorstillingen, tog det gennemsnitligt 8,8 år. Men kun 4 ud af 10 kom så langt.

Og blandt dem, som fik et lektorat senest 6 år efter ph.d.-graden, var det groft sagt kun hver anden som lykkedes i de tidlige ph.d.-årgange 1999-2002 (47 pct. i), men det blev værre for de senere årgange 2007-2009, hvor det kun var hver tredje (38 pct.). I 2007-09 -årgangene havde 6 ud af 10 altså ikke havde fået et lektorat efter 6 år.

”Karriereperspektivet på uni' er blevet mindre attraktivt. Der er sket en markant opbremsning i muligheden for at få en fast ansættelse som lektor, både for mænd og kvinder. Særligt for kvinder med børn går udviklingen i en helt gal retning”, siger **formand Jens Oddershede** fra DFiR (Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd), som har købt analysen hos konsulentfirmaet DAMVAD.

Rapporten har ingen kommentarer til disharmonien i systemet, nemlig at mens antallet af studerende voksede med 53 pct. i 2011-17, så steg den fastansatte lektorgruppe – der laver forskningsbaseret undervisning – kun med 12 pct.? – og her til svarer Oddershede: ”Svaret er simpelt: DFiR skal kun rådgive om forskning og innovation – ikke om uddannelse! Men det siger sig selv, at med de givne lektortal, så møder de studerende færre fastansatte forskere...”

Rapporten problematiserer ikke, at der i 2011-17 skete en eksplosion i antallet af løstansatte, så antal post.doc. steg med 48 pct. mens lektorgruppen kun steg med 12 pct.? ”Rapporten beskæftiger sig kun med forskningssiden, dvs. behandler især karriereforløb for 2.683 post.doc.s og 1.391 adjunkter. Og årsagen til en voksende gruppe post.doc.s er hovedsagelig, at finansieringsmønstret har ændret sig, så antallet på eksterne bevillinger er steget og de bruges typisk på tidsbegrænset ansatte post.doc.s, som ophører når bevillingen udløber.”

Semesterstart: Forstå det st

Nye studerende tror, de skal fortsætte med at gå i skole, når de optages på uni. Undervisere skal være bedre til at overgangen mellem

I disse uger træder over 30.000 unge ind af dørene på landets universiteter til den første dag på deres nye arbejde som studerende. Et arbejde, som de færreste har prøvet før, og som derfor skal læres mere eller mindre fra bunden.

Den oplæring stiller nogle særlige krav til de undervisere, som har med de nye studerende at gøre.

”Selv om de nye studerende har forsøgt at sætte sig ind i, hvad deres studie handler om, vil det alligevel være en overraskelse for de fleste, hvor anderledes det faglige er,” fortæller **professor Lars Ulriksen** ved Institut for Naturfagenes Didaktik på KU. Han har forsket netop i unges møde med universitetet.

”Det, som de unge især fortæller os, er at det er nyt for dem at skulle organisere så stor del af deres tid selv. De er vant til at arbejde 30-37 timer om ugen med noget, andre har bestemt, de skal lave. På universitetet bliver det vendt fuldstændig rundt,” siger han.

Skismaet forstærkes, fordi det også er en overraskelse for universitetet – underviserne – at de nye studerende ikke ved, hvordan man gør.

”Det kommer stadig bag på nogle af underviserne. Man går ud fra, at hvis man giver de studerende 50 siders kemi, de skal læse inden næste undervisning, så ved de, hvordan de skal læse det,” siger Lars Ulriksen, der dog tilføjer, at det er en problemstilling, man på universiteterne er blevet langt mere opmærksomme på.

Kend dine studerende

Netop opmærksomheden og bevidstheden om det spring, de nye studerende oplever, er første skridt mod at skabe en god studiestart.

”Som underviser skal man være bevidst om, at de studerende slås med de her ting. Man kan ikke gå ud fra, at alt bare fungerer. Og så gælder det om at afstemme forventningerne ved at være så tydelig og eksplicit som muligt om læringsmålene, og hvad man lægger vægt på som underviser.”

Ulriksen foreslår også, at man som underviser bruger en smule tid på at finde ud af, hvilke studerende, det er, man har foran sig.

Skrivevelser kan være en god måde at sætte gang i refleksionen, ikke mindst for nye studerende, der skal arbejde sig ind i faget.

”Prøv at spørge den anden vej: Hvorfor sidder de her? Hvilke forventninger har de? Det behøver ikke være omfattende. På et par af uddannelserne KU Science har de en kort skriveøvelse i de første kurser, hvor de skal formulere, hvorfor har du valgt det studiet og deres forventninger. Giver man 10-15 minutter er det begrænset, hvor meget tekst, det bliver til. Man skal huske, at formålet med undervisningen ikke er undervisning – det er, at de studerende skal lære. Og for at det skal fungere, må man have en gnist af fornemmelse for, hvem man taler til.”

Genrer skal introduceres

Et sted, hvor mange nye studerende vil føle et markant spring, er i forhold til de tekster, de skal læse. Fra lærebøger med bredere sigte til videnskabelige tekster og forskningsartikler. Men en god, jordnær indføring fra underviserens side kan være med til at skabe en mindelig overgang til den videnskabelige litteratur. fortæller **specialkonsulent Eva Ulstrup** fra læringsenheden TEACH på KU.

”Det handler om at introducere teksterne og introducere genrene. Videnskabelige tekster har ofte nogle anderledes genremæssige træk. Forskningsartikler

eksempelvis positionerer sig ofte i en videnskabelig diskussion, og som ny studerende forstår man ikke nødvendigvis de første sider, hvor forfatteren diskuterer med andre forskere. Så man må give studerende forudsætningerne til at forstå teksten.”

Eva Ulstrup foreslår også, at man som underviser giver små opgaver i forbindelse med teksten – eksempelvis at de studerende skal kigge efter bestemte ting i teksten eller selv dechiffrere den centrale påstand.

Sociale opgaver

Et helt andet aspekt, som hun peger på har stor betydning for de nye studerende, er det sociale. Og her kan underviserne også gøre en forskel.

”Udfordringerne for de nye studerende kan groft sagt deles op i 3 elementer: det faglige; arbejdsformen; og det sociale. Alle tre ting skal spille, for at den studerende får oplevelsen af at høre til på studiet. På nogle studier er der ikke mange aktiviteter, hvor man er fælles, og det gør, at nogle studerende ikke oplever, de er en del af et fællesskab. Derfor kan det være hensigtsmæssigt at rammesætte, at de studerende skal gøre ting sammen

ore spring

n gymnasium og universitet, siger didaktikere

– diskutere en ting, svare på nogle spørgsmål, skrive noget,” siger Eva Ulstrup.

Det behøver ikke være større gruppearbejder ... små afbræk i forelæsningen kan også gøre det. Og øvelserne har også en didaktisk pointe. For viden lagres sig bedre, når man arbejder med den mundtligt.

”Læringsmæssigt er det en stor fordel, hvis man ikke kun tænker over tingene, men også taler eller skriver tingene. Og hvis man planlægger noget undervisning, hvor de studerende skal interagere omkring noget viden, går det fra at kun at være inde i hovedet på den studerende til at blive noget sprogligt og mellemmenneskeligt. Og det gør også, at det bliver mere observerbart for underviseren, som får bedre fornemmelse for, hvad de studerende kan og ikke kan.”

God intro er vigtig for gennemførelse

Endelig peger Eva Ulstrup på, at det som underviser også er vigtigt at perspektivere kurset i forhold til uddannelsen som helhed.

”Vi har netop haft en undersøgelse på KU, der viser, at en medvirkende årsag til at nogle HUM-studerende hopper fra, er at de har svært ved at se formålet med det, de gør. Så det er en central ting for en underviser at tydeliggøre: hvorfor er det her relevant og hvordan hænger det her kursus sammen med resten af studiet og arbejdslivet efter studiet?”

Førsteårsstuderende og overgangen mellem gymnasium og universitet er et område, der er lavet meget forskning omkring, blandt andet fordi det har stor betydning for frafaldet. Blandt andet lavede Evalueringsinstituttet sidste år en rapport om netop sammenhængen mellem studiestart og gennemførelsen af studiet.

”Rapporten viser, at det har stor betydning, om man som studerende oplever klare rammer, om man forstår, hvad der foregår og hvad man skal. Er det ikke eksplicit, er det svært for mange at knække koden. Så hvis underviserne er eksplicite, er det en stor hjælp,” siger Eva Ulstrup.

lah

Studerende skal skrive sig ind på faget

Skrivning på universitetet er en læringsproces i sig selv og skal bruges på den måde

Sæt de studerende til at skrive. Så lærer de faget.

Sådan lyder budskabet i sin ultrakorte form fra **Søren Nygaard Drejer**, der netop har afleveret en ph.d.-afhandling om forskellen på skriftlighed på gymnasiet og universitetet, og hvilke udfordringer det skaber for de unge.

Og det råd, han først og fremmest vil give til undervisere, der har med nye studerende at gøre, er at bruge skrivningen som en måde, de stille og roligt kan komme ind i faget på.

”Skriftlighed har flere forskellige funktioner. En er at vise, at man har tilegnet sig nogle færdigheder. Og hos nogle undervisere er det syn på skriftlighed næsten enerådende. Men skriftlighed er også en måde at komme ind i faget på. Ved at skrive, over man sig i at deltage i faget og lærer dets metode, teorier og praksis,” fortæller han.

Forskellen kan blandt andet ses i den feedback, lærere giver på skriftlige opgaver. I stedet for at konstatere, om det, der står, er ’rigtigt’ eller ’forkert’, kan underviseren, der har fokus på at teksten som en øvelsesproces, være mere fremadrettet, og for eksempel notere, at det her skal den studerende blive bedre til, forklarer han.

Det er ikke kun i større afleveringsopgaver, at skrivningen har en didaktisk funktion.

”Det kan med fordel være en del af undervisningen, hvor man lægger små skriveøvelser ind, simpelthen som et redskab til at få trænet de begreber og metoder, man beskæftiger sig med.”

Hang fast i gymnasie-stil

I sit ph.d.-projekt har Søren Nygaard Drejer fulgt to gymnasie-studerende, der senere er startet på universitetet på henholdsvis dansk- og fysik-studiet, og set på den måde, de udviklede deres

opgaveskrivning og hvilke krav og normer, der mødte dem. For den danskstuderende skete der en markant omvæltning, og det tog hende tid at vænne sig til.

”Umiddelbart var opgaven det samme – analyse af en tekst – men i gymnasiet skulle teksten rettes mod en alment interesseret læser. Det var hun god til, og hun fik høje karakterer. På universitetet fortsatte hun med de samme bredde introduktioner, men nu skulle teksten ikke være bredt formidlende, men kritisk fagligt undersøgende. Det var først i slutningen af andet semester, hun fik det lært.”

Den fysikstuderende kunne i højere grad bruge skriveteknikken fra gymnasiet fysikrapporter, men også han skulle vænne sig til en mere undersøgende tilgang i sin fremstilling.

Byg videre på det, de kan

Ifølge Søren Nygaard Drejer er det vigtigt, at underviserne giver sig tid til at forklare de forventninger, der er til skriftligheden og sproget på universitetsstudiet. Og det allerbedst virker det, hvis man knytter introduktionen op på nogle konkrete øvelser eller opgaver, så det ikke bliver ”tørsvømning”.

Men samtidig er det en stor fordel, hvis underviseren sætter sig ind i og anerkender de skrivemæssige færdigheder, de studerende har med sig fra gymnasiet.

”Jeg kan se, at det er godt for motivationen, hvis underviserne tager udgangspunkt i det, de studerende allerede kan, og ikke bare afviser det. Tag udgangspunkt i det; marker, hvad forskellen er; hvad skal de udvikle, og hvad kan de fortsætte med. Det lyder banalt, men jeg tror, at mange underviseres viden om hvad de studerende har lært er relativ lille,” siger Søren Nygaard Drejer, der selv har en fortid som gymnasie-lærer.

Menige forskere snydt for opfin

Chefen scorede over 10 mio. på hemmelig særaftale, mens de menige blev spist af med engangsbeløb på 142.900 kr. Og de blev hver

Ingen kommentarer.

SSI-viceleder Ole Jensen

Ingen kommentarer og intet interview, lyder svaret pr. e-mail fra vicedirektør Ole Jensen fra *Statens Serum Institut* (SSI), da FORSKERforum stillede ham seks spørgsmål til, hvordan SSI har snydt en række medarbejdere for deres opfinderandele, mens deres forskningsleder Peter Andersen scorede hele kassen igennem en hemmelig særaftale med eks-direktør Nils Strandberg Petersen.

Den hemmelige særaftale blev lavet i forbindelse med, at SSI tjener et trecifret millionbeløb på tuberkulose-patenter. Og patentvejledningen siger, at godtgørelse skal fordeles mellem opfindere efter deres andel/bidrag til opfindelsen. Men gennem aktindsigt opdagede FORSKERforum, at forskningschefen kommer til at score mere end 10 mio. over årene, mens andre opfindere er spist af med engangsbeløb på 142.900 kr.

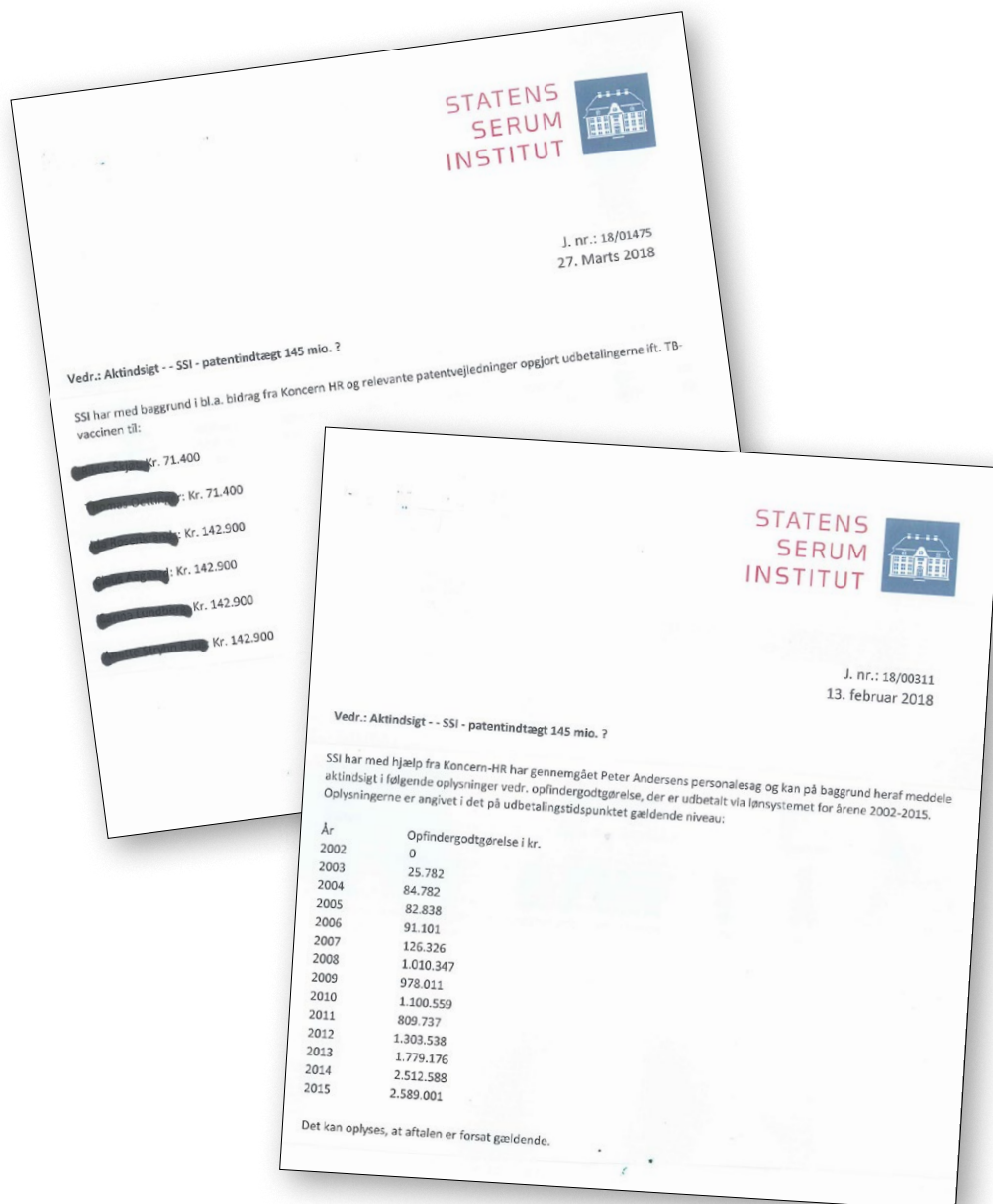
Og det viser sig tilmed, at SSI's ledelse ikke har foretaget en vurdering af opfinderandele, som patentloven kræver, men lavet en hemmelig særaftale med forskningslederen. Og det er sket bag om ryggen på de øvrige opfindere, uden at disse har været hørt. Og uden at de blev orienteret om, at deres chef fik og har en særaftale, som i øvrigt løber endnu, med årlige millionudbetalinger.

Regelbrud: Ingen vurdering og høring

Fordelingen af opfinderandele afgøres normalt af opfinderkredsen ud fra det intellektuelle bidrag, som hver enkelt opfinder har givet. Der skal altså foretages en høring og vurdering af hver enkelt bidrag, hvis der skal ske ulige fordeling blandt dem.

Det er utvivlsomt, at forskningsleder Peter Andersen har leveret hovedbidrag, men SSI-ledelsen foretog ingen egentlig vurdering af de samlede opfinderandele, og hvad der var de menige forskeres bidrag. På FORSKERforums spørgsmål

(pr. e-mail) har SSI ikke kunnet finde dokumentation på, at en sådan afvejning er foretaget, men vicedirektør Ole Jensen vil ikke bekræfte, at man dermed har

Først fik FORSKERforum aktindsigt i forskningslederens hemmelige millionbonus, som udløses årligt, også fremover. Og bagefter indsigte i, hvordan seks af hans underordnede blev spist af med engangsbeløb på 71.400-142.900 kr.

ken hørt eller informeret, som reglerne kræver

Lokumsaftale: 2 mio. årligt i bonus?

brudt patentvejledningen: *Ingen kommentarer (pr. email).*

Han vil heller ikke svare på, om tildelingen af sær aftale til forskningsleder Peter Andersen skete på baggrund af en vilkårlig og hemmelig ledelsesbeslutning: *Ingen kommentarer.*

Og da FORSKERforum spørger, hvad der egentlig var begrundelsen for sær aftalen, lyder svaret igen: *Ingen kommentarer.*

Sær aftale hemmeligholdt for de øvrige

SSI-ledelsen foretog tilsyneladende en vilkårlig særbehandling af forskningslederen, måske som en slags skjult fastholdelsestillæg til superforskeren. Men SSI undlod ikke bare at lave en egentlig vurdering af de samlede opfinderandele, men særbehandlingen blev hemmeligholdt for dem.

Da FORSKERforum spørger vicedirektør Ole Jensen, om det er god forvaltning og personalepolitik, lyder svaret: *Ingen kommentarer.*

Og på spørgsmålet, om den ulige og uretmæssige behandling af opfinderparterne vil føre til, at SSI vil tage sagen op til genovervejelse med henblik på at få justeret sær aftale og/eller justere de øvrige opfinderes godtgørelse, lyder svaret: *Ingen kommentarer.*

Og ikke overraskende svarer vicedirektør Ole Jensen også ”ingen kommentarer”, da FORSKERforum spørger til hans råd til ansatte i succesfulde forskergrupper, når der skal uddeles opfinderandele: Skal der foretages formelle og skriftlige vurderinger? Hvordan gøres det? Skal der være åbenhed om forvaltningen af opfinderandele?

Professor Peter Andersen og direktør Nils Strandberg Petersen, da de i 2008 fortalte pressen om SSIs succes med patent på tuberkulose-vaccine

Forskningschef, professor, dr.med.vet.

Peter Andersen er epidemiolog og stjerneforsker. For en del år siden opfandt han sammen med sit forsker team på Statens Serum Institut (SSI) en ny tuberkulosevaccine, der forstærker og forlænger virkningen af anden vaccine – og det solgte SSI så til et udenlandsk medicinalfirma.

SSI havde fået en sjælden jackpot og et økonomisk guldæg, for hovedparten af SSI's 145 mio. kr. i patentindtægter stammer formentlig herfra. Dermed er vaccinen en sjælden succeshistorie, for det er en kendt sag, at offentlige forsknings-institutioner har store kommercialiserings-afdelinger, som slet ikke tjener sig selv hjem på patenter/optioner/licensaftaler.

Og SSI har stadig stor succes på guldægget. Senest har man scoret en fondsbevilling fra EU's forskningsråd på 103 mio. kr. til forsøg med ny tuberkulosevaccine. Projektet er i forlængelse af det projekt, som i 2008 banede vejen for hans sær aftale. Pengene skal gå til at teste en lovende tuberkulosevaccine, som SSI har udviklet til at forhindre tuberkulosen i at bryde ud, når først man er smittet med tuberkulosebakterien.

Landets højest betalte forsker

Og forskningsleder Peter Andersen blev personligt rigeligt forgyldt for sin opfindelse, afslørede en aktindsigt, som FORSKERforum har fået: I 2016 fik han udbetalt knap 3,6 mio. kr. og året

efter 3,2 mio. (hvoraf ca. 1 mio. er grundløn som professor (inkl. pension)).

Det gør ham formentlig til landets bedst lønnede (offentligt ansatte) forsker.

Aktindsigt (se FORSKERforum 312) fortalte, at forskningschefens løn er sammensat af grundlønnen plus en bonus ifølge en ”sær aftale”. Og sær aftalen om ”opfindergodtgørelse” har givet ganske godt det seneste tiår: 1 mio. årligt i perioden 2008-11. Og det steg til 1,3-2,6 mio. i perioden 2012-2017 – mest i 2016. Sær aftalen gælder også årene fremover, oplyser SSI (som ifølge Offentlighedsloven skal give aktindsigt i de ansattes lønforhold).

FORSKERforum kan ikke få aktindsigt i selve sær aftalen. Og meget tydede på, at det er en ureglementeret ”lokumsaftale”. I første aktindsigt henviste SSI nemlig til et regelgrundlag (fra 20.1.2012). Men senere henviste SSI til et ældre regelsæt (23.6.2000), da de skulle forklare sagen for Sundhedsministeriet som tilsynsmyndighed.

Der er altså en åbenlys diskrepans i de to henvisninger: Skyldes det, at FORSKERforum blev misinformeret i aktindsigten?

”Den oprindelige henvisning til gældende patentvejledning blev givet meget hurtigt til FORSKERforum som ønsket. Ved senere genlæsning af den fortrolige aftale med Peter Andersen henviser denne direkte til den ældre patentvejledning”, lyder det kryptiske svar fra vicedirektør Ole Jensen (pr. e-mail).

Lobbyisters særstilling

Miljøministeriet fortrød pålæg om, at SEGES skulle ind i følgegruppe på AU's myndighedsbetjening.

Og SEGES smugles ikke ind ad bagvejen

Ups, så kom den igen. AU's miljøforskere kunne blive sat under politisk pres. Det var perspektivet, da ministeriets opgavebeskrivelse i maj dikterede, at landbrugsvidenscenteret SEGES – som er del af landbrugslobbyisterne i Landbrug og Fødevarer – skulle være part i den faglige følgegruppe, der skal definere opgaven og udrede data. Tidsplanen fortalte, at SEGES skulle sidde med ved første møde i august, hvor "projektbeskrivelsen" skulle diskuteres, afslørede aktindsigt, som FORSKERforum fik.

Men da FORSKERforum borede i sagen, havde ministeriet tilsyneladende besindet sig. **Kontorchef Morten Ejrnæs fra Miljøministeriet** kunne fortælle om en angiveligt bredere sammensætning af følgegruppen: Der findes en løbende dialoggruppe, "Partnerskabet", bestående af forskellige interessenter (bl.a. Landbrug og Fødevarer, Danmarks Naturfredningsforening og lobbyisterne i Bæredygtigt Landbrug), og den er udpeget som følgegruppe på projektet. Parterne er orienteret om dette ved møde i juni, forklarede han, men der findes dog endnu ikke referat fra dette møde.

Hos Danmarks Naturfredningsforening (DN) valgte **landbrugskonsulent Lisbet Ogstrup** i juni at fortolke kontorchefens udlægning positivt: "I DN er vi da glade, hvis DN er med i Følgegruppen på linje med SEGES – og at SEGES dermed ikke tillægges en særlig rolle? Og så ser vi frem til kommissoriet for følgegruppen, som vel skal tage hensyn til, at Partnerskabet består af interesse-baserede organisationer".

Ministeriet: AU's miljøforskning kan indkalde SEGES efter behov

Efterfølgende viser det sig imidlertid, at ministeriet med en omstrukturering af projektet har bevaret SEGES' særstatus, uden at det fremgår af opgavebeskrivelsen. Ministeriet har godt nok slettet SEGES fra følgegruppen (SE 8. maj-opgavebeskrivelse) og indsat den brogede Partnerskabsgruppe (SE 4. juli-opgavebeskrivelse).

Men samtidig fremgår det af tidsplanen for projektet, at følgegruppen

Miljø- og Fødevareministeriet
Landbrugsstyrelsen

Miljø & Biodiversitet, LBST
Vandplanlægning, MST
08. maj 2018
17-1824-000012
Ref. Bjakas/Miccla/Sushj

Opdatering af virkemiddelkataloget - opgavebeskrivelse
Faglig følgegruppe
Aarhus Universitet etablerer og driver den faglige følgegruppe med henblik på faglig sparring med inddragelse af videns- og forskningskompetencer fra SEGES og andre relevante vidensinstitutioner. Igennem den faglige følgegruppe sikres faglig feedback på beskrivelserne og konsistens i praksis. Styregruppen deltager også i følgegruppen.

Miljø & Biodiversitet, LBST
Vandplanlægning, MST
Rev. 04. juli 2018
17-1824-000012
Ref. Bjakas/Miccla/Sushj

Følgegruppe
Følgegruppen for projektet er det nedsatte 'Partnerskab for vidensopbygning om virkemidler og arealregulering'. Dette partnerskab består af relevante forskningsorganisationer, organisationer, konsulentvirksomheder og erhvervet.

I følgegruppen præsenteres projektets arbejde, og delleverancer og udkommet af væsentlige analyser drøftes med henblik på en fælles forståelse af de beslutninger, der tages i løbet af projektperioden. Følgegruppen mødes årligt eller halvårligt afhængig af behov.

Først dikterede Miljøministeriet 8. maj, at AUs miljøforskning skulle have lobbyisterne fra SEGES med ind i en følgegruppe. Men så kom de pludselig på andre tanker 4. juli, hvor SEGES og en række andre interessenter skulle indgå som følgegruppe...

skal fungere som en slags informationsudveksling, for den er i selve projektet tilsyneladende erstattet af et nyt forum, Projektgruppen, som skal mødes i slutningen af august for "at drøfte forventninger til besvarelse, tidsplan, datagrundlag samt færdiggørelse heraf".

Fra Naturfredningsforeningen undrer landbrugskonsulenten sig over den nye konstruktion: "Projektgruppen er en ny model, som ikke bare skal tage sig af det faglige. Her skal man også diskutere, hvad der skal laves og hvordan, og projektgruppen kan derfor komme til at lægge nogle spor for, hvad virkemiddelkataloget skal bestå af. Projektgruppen kan altså foregribe ting, som følgegruppen burde involveres i. Og derfor er det da også interessant, om SEGES sidder med i den gruppe, for skal SEGES kunne påvirke AU's uafhængige myndighedsbetjening?"

FORSKERforum har spurgt i ministeriet, hvem skal sidde i projektgruppen og om SEGES skal sidde med?

Der svares afdramatiserende, at det er AU's og KU's miljøforskning, Miljøstyrelsen og Miljøministeriet, som danner projektgruppen. SEGES er ikke med. Og idet det er AU's og KU's miljøforskning, som organiserer arbejdet, så kan de indkalde SEGES efter behov: "Og AU/IFRO har ikke fået pålæg om at inddrage SEGES' data" (svar pr. mail).

Landbrugslobbyister med særstatus

Selv om SEGES er lobbyister for landbruget, ville det ikke være første gang, at ministre giver dem særstatus til at påvirke AU's uafhængige myndighedsbetjening. Det skete fx i optakten til Gyllegate. SEGES fik særret til at kommentere en baseline-rapport, før den blev udgivet. Og SEGES var medforfatter på en rapport om "revurdering af baseline", og AU blev beskyldt for at legitimere og blåstemple politiseret forskning (SE Fofo 29. jan. 2016).

Har ledelsen forberedt det – eller skal der fyres i det faste personale?

Naturfredningsforeningen anerkender, at SEGES kan ligge inde med data, men protesterer mod, at SEGES tillægges en særstilling, når "virkemiddelkataloget" skal defineres og drøftes:

"Hvis SEGES får en særstilling, får landbrugs-erhvervet indflydelse på, hvordan opgaven defineres, og på datagrundlaget. Landbruget vil søge at optimere sin ret til at udlede kvælstof. Så hvis SEGES er med, bør DN også inviteres", sagde DN-landbrugskonsulent Lisbet Ogstrup.

Landbruget vil have udvidet paletten af virkemidler

Virkemiddelkataloget kan blive en politisk varm kartoffel, for det er centralt for de kommende vandområdeplaner 2021-27.

Det seneste katalog fra 2014 skal opdateres med nyeste viden om især kvælstof og fosfor-effekter samt omkostnings-effektivitet, men også øvrige sideeffekter (klima, natur og pesticider). Opdatering af virkemiddelkataloget er nødvendigt for dosering af virkemidler i forbindelse med vandområde-planer 2021-2027 samt til brug for implementering af den målrettede regulering (Landbrugspakken).

Landbrugserhvervet har markeret, at man gerne vil udvide paletten af virkemidler (fx mættede randzoner) – og det fremgår bl.a. af SEGES' forslag til virkemiddelkatalog, så SEGES/landbruget har markeret sine interesser.

Naturfrednings-konsulent:

"Virkemiddelkataloget er et centralt politisk redskab i natur-reguleringen. Katalogets faktuelle grundlag er meget vigtigt, så usikkerheder er minimeret og fremlagt, fx kvælstofeffekten på de enkelte virkemidler. SEGES ligger inde med data, som AU bruger, uden at disse data er valideret. Men alle data på virkemidlerne bør være validerede, før de slippes løs og bruges på vandmiljøplaner og målrettede regulering".

Kataloget skal være endeligt leveret i december 2019.

jø

På NBI måtte man i forsommeren igen fem fyringer, og nogle sagde at det skete på grund af indlejringskrav fra Grundforskningsfonden (se s. 12).

Statens Naturhistoriske Museum er trods titlen en broget butik, hvor man også har forskningscentre på grundforskningsbevillinger. Og i perioden 2017-19 har man samlet haft 10 hvilende indlejringskrav fra DG-kontrakter fordelt på Center for GeoGenetik (5), Center for Stjerne- og Planetdannelse (3) samt Center for Makroøkologi, Evolution og Klima (2).

Der er allerede fire stillinger besat, en er under besættelse, og så er der fem, som skal besættes i 2019, bekræfter **SNM-direktør Peter C. Kjærgaard**, som ved et medarbejdermøde i juni fremlagde en plan, der antydede, at man har økonomiske problemer, som gør det nødvendigt at "omstrukturere museumsøkonomien".

Har SNM-ledelsen udvist rettidig omhu, så indlejringer allerede er indarbejdet i budgetter?

"SNM har en udfordret økonomi, men indlejringskravene er indarbejdet i budgetterne og indpasset i strategien. SNM er en kompleks organisation med mange opgaver, så håndteringen sker i koordinering med KU's ledelse og med KU-SCIENCE-fakultetet, som museet er i intense forhandlinger med. Vi håber på støtte herfra. Der meldes ud på omstrukturering og økonomi inden jul, så jeg kan ikke sige noget nu".

Kjærgaard trådte til i 2015. Blev han overrasket over, at der lå 10 lurende indlejringsstillinger?

Der meldes ud på omstrukturering og økonomi inden jul, så jeg kan ikke sige noget nu.

Peter C. Kjærgaard

Foto: Nikolaj Lund, Folkeuniversitetet i Århus

"Jeg kendte ikke til vilkårene på forhånd, men blev oplyst om dem ved min tiltrædelse. Og som direktør spiller du på den plade, du får givet, herunder indlejringsstillingerne".

Ville Kjærgaard have sagt ja til indlejringskravene, hvis han var direktør dengang?

"Det har jeg ingen kommentarer til. Vi lever op til aftalerne og kigger fremad", svarer direktøren. "Men jeg vil da gerne sige generelt, at Grundforskningsfonden har været dynamisk og innovativ for danske fagmiljøer: fagligt set har fonden været rigtig dygtig til at skabe fornyelse ved opløsning af disciplinære grænser og ved tværfaglighed. En bevilling kan således være et stort fagligt boost på et institut, det gælder også for SNM. Men som ledelse skal man naturligvis altid nøje overveje, om fagligheden og indlejring nu også passer til og vil styrke et instituts faglighed og samtidig give forskerne de bedste vilkår".

Har SNM's ledelse puffet problemer – herunder indlejringer – foran sig, og vil de vise sig i den kommende plan for jul?

"Der har været nogle uerkendte udfordringer, som er blevet synlige i den aktuelle afklaringsproces."

jø

Se næste side: NBI.

5 NBI-fyringer: Hyre-

– på grund af indlejningskrav fra Grundforskningsfonden

Mandag d. 11. juni skulle alle medarbejdere på Niels Bohr Institutet "være til rådighed på e-mail kl. 9.00" som led i en prikkerunde. Fyringerne skete med henvisning til en økonomisk tilpasningsplan, men læste man lidt ned i den, viste det sig noget opsigtvækkende, at tallet frem svarede til et indlejningskrav fra Grundforskningsfonden. Der skulle altså fyres fem fra den faste stab for at give plads til fem, der efter udløbet af deres center på Grundforskningsfondens (GF) bevilling skulle "indlejres" på instituttet.

Aktindsigt i de to GF-bevillinger viste, at det fremgår som et absolut krav, at hhv. to og tre stillinger skal indlejres i 2018-19. Det fremgår som en forpligtelse, at når GF-bevillingerne udløber, skal der inden for centrets forskningsområde opslås nye permanente stillinger som professor/lektor: "Indlejningsstillingens" finansiering overtages af NBI ved kontraktens udløb (kontrakt 2014). I den anden fra 2012 er der angivet konkrete NBI-forpligtelser til at medfinansiere med 14 mio. kr. samt en forpligtelse for NBI til fortsat at støtte centrets strategi efter kontraktens udløb: "Institutionen er forpligtet til at fortsætte støtte til centrets forskningsfokus efter GF-bevillingens udløb".

Tillidsmanden:

Principielt problem med GF's faglige styring

Vip-tillidsmand Bjarne Andresen fortolkede besparelsen på instituttet som en direkte konsekvens af fondens indlejningskrav, og han er rystet over kontraktens bindinger: "Det er en standardkontrakt, men efter de har fået forelagt dilemmaet med hyre-fyre, har fondsformand Liselotte Højgaard tilsyneladende – i modsætning til andre fonde – ikke villet forhandle opblødning, så nu skal fem fra den faste stab fortrænges af indlejnings-stillingerne. Jeg oplever det som en magtdemonstration fra GF's side".

Kontraktens bastante indlejningskrav har kun været kendt af bevillingshaver, institutledelse og fonden, så det har ikke været forelagt på instituttet eller tillidsmanden og er derfor heller ikke indgået i strategiplaner.

NBIs officielle personalefoto 2017. Der vil mangle nogle kolleger på det næste foto...

"Det har store omkostninger at være presset af bevillingsgivere. Store dele af NBI drives på eksterne midler, og det eksterne 'guld' får ledelser til at acceptere vidtrækkende betingelser. Dels har instituttet bidraget med betydelig med-finansiering til støttestab og ombygninger. Dels griber GF's kategoriske indlejningskrav ind i NBI's forsknings-strategier og -planlægning. Vi har solgt ud af vores frihed og uafhængighed. Fem nye stillinger er mange, og er det rimeligt, at en stor fond sådan kan styre udviklingsretningen og forskningsstab på et universitetsinstitut?"

Tillidsmandens råd til andre lyder: "Man skal ikke tage imod fondsbevilling ud fra kortsigtede (økonomiske) hensyn. Hvis kontrakter indeholder belastende krav om medfinansiering eller indlejring, bør man prøve at få det forhandlet ned eller sige nej tak, uanset hvor store penge det handler om. Kun ved, at man siger nej tak fra tid til anden, kan fondene lære, at de ikke skal diktere vores udviklingsplaner."

Institutleder Jan W. Thomsen ville ikke udtale sig om sagen under "tilpasningsforløbet".

GF-formand:

NBI-ledelsen havde rigeligt råderum

GF-fondsformand Liselotte Højgaard bekræftede, at GF har ufravigelige indlejningskrav, og at disse er fastholdt overfor NBI:

"Fondens centre of excellence har eksisteret i 26 år. Kontrakterne er signeret af rektor og nøje gennemgået af jurister. Det er aldrig sket, at kontrakterne er blevet brudt, så alle har skrevet under på og indrettet sig efter indlejningskravet. Og det må ikke brydes, for fonden vil ikke sponsorere verdensklasseforskning i ti år, hvorefter forskningen bare kan lukkes, når bevillingen udløber. Så hvis princippet om indlejring skal ændres, må det drøftes i forskersamfundet".

Er det rimeligt, at fem faste professorer/lektorer skal fyres, for at give plads til at hyre fem på GF-midler?

"Det er en helt skæv udlægning, for Fonden er altså helten og ikke skurken i denne sag! Tillidsmanden burde ikke klage over Fonden, men til rektor, som har underskrevet kontrakten," svarer Højgaard. "Tillidsmandens udlægning er ikke fair og helt urimelig. Den er at rette bager for smed: NBI-tilpasningen er et akut lokalt problem, for de burde have haft styr på deres økonomi. NBI har kendt

indlejringskravet i ti år og burde have disponeret økonomisk på det. Man skal bemærke, at 44 pct. af de to bevillinger på hver 100 mio. kr. har været overhead, så der har været et økonomisk råderum over årene til indlejring.”

Er det rimeligt, at Fonden kan styre udviklingsretning og forskningsstrategi på et institut ved at diktere fem stillingsbesættelser på bestemte faglige områder?

”Det er jo ikke sådan, at fonden dikterer, hvad forskere og institutter kan søge om. De har jo med deres ansøgning selv tilbudt sig på bestemte betingelser. Og det er da rigtigt, at hvis NBI ikke havde accepteret indlejringskravet, så havde de ikke fået disse bevillinger. Men som sagt: Fonden giver så rigelig overhead, at der burde være råderum til at disponere og lave strategier”, slutter fondsformanden.

KU's ledelse henviste blot til – uden at nævne indlejringskravet – at NBI's underskud skyldes flere års NBI-underskud, herunder overskridelser på flytteomkostninger: Statsligt byggesjusk og følgeomkostninger til forskning og administration tvinger det Natur- og Biovidenskabelige Fakultet til at nedlægge stillinger på Niels Bohr Institutet. (KU-nyhed 8. juni).

Rettidig omhu - ledelsens ansvar!

Af OLAV W. BERTELSEN, fmd. for DM's uni-lærere & AC-fællestillidsmand AU

FAGLIG KOMMENTAR

Før sommerferien blev det meldt ud, at der skulle ske ret omfattende personalebesparelser på Niels Bohr Institutet (NBI), fysikinstitutet på KU. Ifølge en 10 år gammel aftale med Danmarks Grundforskningsfond skulle instituttet indlejre et antal stillinger fra et udløbet grundforskningscenter. Som beskrevet andetsteds i bladet blev det til færre fyringer end frygtet; det er glædeligt, men ændrer ikke på, at det er helt uacceptabelt at KU's ledelse ikke har sørget for at have tiltrækkeligt økonomisk rum til de lovede indlejringsstillinger uden at skulle fyre andre fastansatte medarbejdere.

Niels Bohr-sagen er langtfra enestående. Vi har over de seneste år set flere besparelserunder, hvor universiteterne har afskediget fastansatte forskere af økonomiske årsager. Universiteterne har forskellige økonomimodeller, der i forskellig grad sikrer solidaritet, og robusthed overfor økonomiske fluktuationer. Desværre har vi på alle universiteter set eksempler, hvor ret små udsving i bevillinger eller modelmæssige ubalancer har ført til afskedigelser af fastansatte forskere.

Ledelserne fremfører rutinemæssigt, at det var umuligt at forudse den opståede situation, og det er da også klart, at politisk besluttede besparelser på universitetsområdet skaber uforudsete problemer. I langt de fleste tilfælde havde det imidlertid været muligt at opsuge besparelserne på universitetsniveau, hvis viljen havde været der.

Og hvorfor er det så så frygteligt, at et par fastansatte universitetslærere bliver fyret?

Fordi vejen til en fastansættelse som universitetslærer er lang og smal. Når først fastansættelsen er nået, har man skabt en meget snæver faglig profil, som er nødvendig for, at man kan bidrage til fagets langsigtede mål, men som også gør, at man kan have svært ved at finde arbejde udenfor universitetet. Har man ikke sikkerhed i ansættelsen, må man fokusere på at skaffe eksterne midler, og man indretter sin forskning efter det, der aktuelt er populært blandt bevillingsgiverne; så

bliver det svært at bidrage langsigtet. Med andre ord er den forringede ansættelsessikkerhed en trussel mod den videnskabelige integritet og på længere sigt en trussel mod samfundets udbytte af forskningen.

Det er yderligere et problem, at den manglende ansættelsessikkerhed betyder, at jobbet som universitetslærer bliver meget lidt attraktivt.

Jeg kender ikke det interne forløb omkring indlejringsstillingerne på NBI, fx om ledelsen forsømt at skabe økonomi til at indlejre de fem stillinger? De involverede melder hus forbi, så det er svært at sige, hvem der i sidste ende bærer ansvaret.

Man kan diskutere, om fx Danmarks Grundforskningsfond stiller for rigide krav om indlejring. Men hvis man som institution har svært ved at leve op til kravene, så måtte man sige nej tak til midlerne. Og rektorerne i Danske Universiteter kunne jo beslutte at sige nej tak i fællesskab, hvis der er et generelt problem.

Trods alle forbehold så er det rektorernes ansvar, at det enkelte universitet ikke påtager sig ugennemtænkte forpligtelser. Når man ved, at et institut om ti år skal indlejre fx fire stillinger, så må man lave en robust budgetplanlægning, der sikrer, at midlerne er til stede, når de skal bruges. Ikke bare et ”best case”-slag på tasken, der vælter, så snart der sker bare små ændringer i budgetforudsætningerne.

Det er universitetsledelsernes ansvar at sikre den ansættelsessikkerhed, der er forudsætningen for akademisk frihed og langsigtet samfundsmæssig værdi. Og det er ledelsens ansvar, hvis tilliden til begrebet fastansættelse svækkes.

Jeg erkender, at det er nemt at påpege universitetsledelsernes ansvar, men at udøvelsen af samme ansvar kan være kompliceret. Der er ingen, der tror på, at det er hensigtsmæssigt, at rektorer og dekaner detaljestyre universiteterne. Men i sidste ende er det ledelsens ansvar at sikre, at der ikke indgås forpligtelser, der ikke kan imødekommes uden skadelige konsekvenser for organisationen.

Det er ledelsens ansvar!

Lønoversigt: Antal eksterne lektorer på de enkelte uni'er, fordelt på indtægt-intervaller samt deres gennemsnitsløn 2017

	KU	AU	SDU	AAU	DTU	RUC	CBS	ITU	total
0-74.999	698	902	337	814	64	135	379	63	3392
75.-149.999	179	110	113	89	31	62	287	16	887
150.-224.999	54	51	35	43	14	56	97	5	355
225.000-	13	8	19	6	31	7	16	3	103
Total antal	944	1071	504	952	140	260	779	87	4737
<i>Gnsn.løn</i>	55.000	40.000	140.000	33.000	124.000	92.000	86.000	61.000	65.000

Kilde: Aktindsigt i årsløn (inkl. tillæg, bonus mm., men eksterne lektorer får ikke pension)

Eksterne lektorers årsløn: 65.000 kr.

Den løstansatte buffer i undervisningen er en broget gruppe. Nogle har det som bijob ved siden af hovedjob, men der kan være 500-1.000 personer, der har det som hovedindtægt på usle vilkår.

Der var en grov fejl i FORSKERforums lønstatistik i sidste nummer. Det var anført, at eksterne lektorer tjener 442.452 kr. årligt. Det var Finansministeriets angivelse af arbejdslønnen for en fuldtidsarbejdende (ekskl. ferie). Men det er forkert, for eksterne lektorer tjener i gennemsnit 65.000 kr. pr. år.

Gennemsnitslønnen dækker imidlertid over store variationer, viser den lønstatistik, som FORSKERforum har fået på basis af aktindsigt på de enkelte uni'er, der har oplyst lønniveauer for deres eksterne lektorer. Ikke overraskende er der mange i den laveste kategori (op til 74.999), for i den gruppe kan der være en del personer, som få timer som ekstern lektor som bijob ved siden af deres fuldtidsarbejde andre steder (typisk advokater eller forvaltere).

Eksterne lektorer: løstansatte undervisere

De eksterne lektorer er del af en voksende gruppe prekariats-ansatte på løse vilkår på uni'erne. Prekariats-ansatte er gruppen af personer uden fast kontrakt eller på tidsbegrænsede kontrakter.

Til prekariatsgruppen hører adjunker, ph.d.-studerende og post.doc'ere som er på tidsbegrænsede kontrakter, men dog fuldtids. Meget værre stillet er en gruppe af eksterne lektorer og undervisningsassistenter, som er ansat til at undervise på timebasis, under tiden fra semester til semester. Det er prekariatsgruppen på ringeste vilkår. Uni'ernes årsrapporter

fortæller, at man har ca. 1700 d-vip årsværk, men denne gruppe omfatter både eksterne lektorer, undervisningsassistenter m.fl. De eksterne lektorer skønnes at udgøre ca. 1450 årsværk.

Men årsværk er opgjort som fuldtidsansættelser, og ikke på antal personer. Og det er det nye i FORSKERforums statistik, at, at det opgøres mere præcist, hvor stor gruppen af eksterne lektorer er: Knap 5000 personer med vidt forskelligt timetal og meget forskellig årsindkomst.

Skøn: 500-1.000 på usle vilkår

RUC-ektor Janne Gleerup er medforfatter på en ny bog om det akademiske prekariat, og hun kalder lønstatistikken meget interessant. Den giver et indtryk af, hvor mange der er ansat i denne gruppe, nemlig 4.737 personer. I gruppen med under 74.999 kr. i årsindtægt vil der være mange, der har et par timers undervisning om ugen som bijob ved siden af et fuldtidsjob et andet stede (typisk advokater på jura).

"Men hvis man interesserer sig for 'prekariats-problematikken' med løse ansættelser, som ikke er fuldtids og særligt udsat for usikkerhed, er en interessant problematik, hvor mange i gruppen der har jobbet ekstern lektor som deres hovedindtægt, evt. suppleret med undervisning et andet sted eller med dagpenge? Ud fra et løst skøn kan det være en gruppe på 500-1000 personer på alle uni'erne, der lever på stillingsstrukturens ringeste

vilkår, uden pension osv. Men det må analyseres nærmere.

Hun siger, at tillids-repræsentanter nu har tal at arbejde med lokalt.

jø

Tre typer uni-ansættelser

De fastansatte, de løstansatte på fuld tid og de løstansatte timelærere. Det er de tre forskellige grupper på universitetet.

Den løstansatte stab er vokset på uni'erne 2010-2017 fra 42 pct. til 47 pct. af personaleårsværkene.

Men vip-personalet (det videnskabelige personale) kan opdeles i flere kategorier:

- 5800 årsværk fastansatte lektorer og professorer (53 pct.).
- 3700 årsværk midlertidigt ansatte postdocer og adjunker på fuld tid, men på midlertidige kontrakter.
- 1450 årsværk løstansatte undervisere i stillingskategorierne ekstern lektor, undervisningsassistent, som er ansat på timebasis, nogle på få timer om ugen og andre på 780 timer årligt. Opgørelsen i årsværk fortæller således ikke om, hvor mange personer der er ansat på disse vilkår. Universiteterne har ikke statiske oplysninger om dette.

100-150 overtrædelser af 780 timers-loft

Mens Rigsrevisionen opdagede 74 tilfælde af misbrug i 2012, og det førte til påtale, så var tallet af misbrugssager steget i 2017, afslører FORSKERforums lønstatistik

I 2012 fandt Rigsrevisionen 74 tilfælde, hvor uni-ledelserne misbrugte reglen om, at eksterne lektorer maksimalt må arbejde 780 timer. Måske var stikprøve-undersøgelsen ikke særlig grundig, for FORSKERforums lønstatistik afslører, at misbruget er blevet værre, for i 2017 var der 100-15 personer, som har overskredet loftet.

Den største synder er suverænt DTU, men også SDU, CBS og KU er godt med.

Faglig konsulent Jens Vraa Jensen i DM er overrasket over, at der er så mange overskridelser: "Taget for pålydende er antallet af udbetalte lønninger over 205.900 kr. da alarmerende tegn på, at reglerne ikke overholdes. Tages tallene for pålydende kan det jo være indikation på, at uni-ledelserne er blevet mere presset 2012 til 2018, så de i stigende grad benytter de løstansatte som 'buffer'. De har jo kun kortsigtede forpligtelser overfor de eksterne lektorer og u-assisterter", siger han.

"Men løntallene over de 205.000 kr. behøver ikke være udtryk for et generelt 'misbrug'. Data må analyseres nærmere, for det kan jo være sådan, at der i nogle tilfælde ikke er sket overskridelse af loftet på 780 timer, men at der også indgår et lokalt aftalt tillæg oven i timelønnen? Det er jo ikke ulovligt. Og man kan jo ikke af de nøgne tal se, hvordan lønnen er sammensat"

100 + 50 tjener over 205.920 kr.

Skønnet er foretaget ud fra, at en ekstern lektor maksimalt kan tjene 205.920 kr. i årsløn (780 timer á 264 kr.). Lønstatistikken er således en indikation på, hvor mange der arbejder ud over maximum-timetallet. Og FORSKERforums aktindsigt på hvert enkelt uni' afslører, at der er

- 103 personer, som tjener mere end 250.000 kr. årligt
- 50 personer, som tjener 205.-225.000 kr. årligt (skøn på de 355 personer, der tjener 150.-224.999 kr. årligt).

Den største misbruger er DTU, hvor 31 har arbejdet mere end max-timetallet. På SDU er der 19, på CBS 16 og på KU 13.

Rigsrevisionen 2012: Systematisk misbrug

Rigsrevisionens beretning fandt 74 tilfælde af brud på de 780 timer i 2012.

Data må analyseres nærmere, for det kan jo være sådan, at der i nogle tilfælde ikke er sket overskridelse af loftet ...

Jens Vraa Jensen

Beretningen bebrejdede, at uni'erne ikke fulgte reglerne "til trods for ministeriets vejledning" og der blev fundet systematiske overtrædelser.

Alligevel var konklusionen forsigtig; det siges ikke lige ud, at regelbruddet er foregået bevidst og systematisk, fordi løsansættelser er bekvemme, billige og fleksible for arbejdsgiverne. Men overtrædelserne var så grovt, at Uni-styrelsen får en næse for ikke at overholde sin tilsynsforpligtelse. Ministeriet lod uni'erne selv styre området og ikke kontrolleret regeloverholdelsen (§45).

Uni-ledelserne forsikrede dog over for Rigsrevisionen, at de kendte reglerne. De forsikrede også, at love og regler er gode nok på området, så de blev ikke strammet. Beretningen dokumenterede imidlertid, at ledelserne ikke havde kontrolleret, om de selv overholdt reglerne.

Hensigt: Regler om max-timer skulle forebygge misbrug

Deltidslærere er en buffer, som uni-ledelserne bruger som en fleksibel og billig buffer i undervisningen. Fagforeningerne har dog fået indført visse minimumsregler og -rettigheder, for ellers er der risiko for rovdrift på den store gruppe **eksterne lektorer og undervisningsass'**, som ledelserne kan ansætte uden særlige forpligtelser. Timeloft skulle dermed ideelt set forebygge, at uni-ledelserne ikke bare lader timelærere undervise vilkårligt, men at ledelserne giver dem fastere og længevarende ansættelser.

Der er imidlertid ikke regler eller kvoter for, hvor mange timelærere, der må være i forhold til de fastansatte for at sikre

den "forskningsbaserede undervisning" ved fastlærere (lektorer og professorer).

Stillingsstrukturens max på 780 timer

Ifølge aftalen må eksterne lektorer ikke arbejde over 500 timer; der kan dog dispenseres til 780 timer "af hensyn til undervisningens tilrettelæggelser eller gennemførelse".

Reglerne dikterer også, at ansættelser kun må forlænges 2 gange, hvilket vil sige, at en timelærer maksimalt må ansættes 3 gange i træk i samme tidsbegrænsede stilling. Reglen er indført for at der ikke kan ske uendelige løs-ansættelser i noget, der faktisk ligner et fast årligt ansættelsesforhold.

I 2012 blev der dog konstateret omfattende misbrug ved at de samme personer blev forlænget eller fik ny titel. Dels viste Rigsrevisionens kontrol af 53 sager (med personer med lang anciennitet), at der i alle tilfælde var sket genansættelser ud i 4. forløb og mere. I andre tilfælde havde uni'er indført et smuthul, hvor en timelærer efter et semesters karantæne kunne starte forfra på 3 nye ansættelsesperioder.

2012: CBS undskyldte

Rigsrevisionen fandt i 2012 58 tilfælde på CBS, hvor eksterne lektorer har arbejdet ud over timeloftet på 780 timer. Dette tal er reduceret til skønsmæssigt 16-25 i 2017.

CBS anførte i 2012 som årsag til de mange overskridelser, at der har været en forholdsvis stor vækst i antallet af studerende, og at dette "især på nogle fag har nødvendiggjort en øget anvendelse af eksterne lektorer". CBS lovede at rette denne "fejladministration", men oplyser samtidig, at det på kort sigt "vil være vanskeligt helt at undgå overskridelser af timeloftet, da det vil medføre, at visse fag ikke udbydes", fortæller Rigsrevisionen (§23).

Rigsrevisionen pålagde dog ikke CBSs ledelse at løse problemet ved at de pågældende 58 undervisere burde tilbydes faste stillinger eller aftaler (FORSKERforum 258, 2012).

'Jeg er jo ligesom nødt til at sige

Løstansat i prekariatet: Ny bog gengiver 16 arbejdslivs-fortællinger fra forskellige brancher.

Uni-verdenen er fuld af disse usynlige. Her er Kristines historie om et liv i usikkerhed.

Kristine er uddannet cand.scient. tilbage midt i 1990'erne. Hun har i mange år arbejdet som løst ansat underviser på universitetet. Hun har undervejs i sit arbejdsliv flere gange forsøgt at få en ph.d., da hun fra begyndelsen ønskede en forskerkarriere. I dag er hun ikke længere sikker på, at forskervejen er det allervigtigste for hende. Hun har opdaget, at hun er glad for at undervise og god til det. Men ansættelsesforholdene som løsarbejder på universitetet er ringe, og den konstante usikkerhed i forhold til, om der i fremtiden fortsat vil være beskæftigelsesmuligheder, er i perioder meget opslidende.

Da Kristine var nyuddannet, var hun i tvivl om, hvor hun ville hen: **"Min uddannelse er møntet på forskning, og inden for mit område har tendensen over årene været, at stadig flere jobs forudsætter en ph.d.-grad"**.

Så Kristine søgte i starten forskellige forskerstillinger og ph.d.-opslag. Hun var ikke helt afklaret med, om hun ønskede at blive på universitetet, blot vidste hun, at hun ønskede et arbejdsliv med forskningsmuligheder. Derfor holdt hun tæt kontakt til universitetet og fik i en periode lov til at gå og arbejde ulønnet sammen med en lektor, der arbejdede med forskning inden for Kristines interesseområde. Det førte til, at der blev skaffet penge til nogle måneders ansættelse, og gennem sit netværk fik hun endvidere tilbudt relevante undervisningsopgaver.

Til at begynde med var Kristine faktisk ikke interesseret i undervisningen, men det gav hende indtægt og adgang til laboratorier, så hun kunne vedligeholde sine kompetencer i den henseende. Retrospektivt konstaterer Kristine, at hun siden slutningen af 1990'erne har arbejdet i skiftende konstruktioner med undervisning, dagpengeperioder og forskellige mindre ansættelser i forskningsprojekter. Over årene er hendes undervisningsopgaver vokset i omfang. Selv om Kristine gradvist er begyndt at holde mere af undervisningen, har udviklingen omvendt betydet, at der blev mindre tid til også at publicere, og så er det svært at komme i betragtning til ph.d.-stillinger: **"Det bider sig i halen,**

Jeg står faktisk i den situation lige nu, at jeg ikke ved, hvad jeg får af undervisning i det forårssemester, som netop er startet.

Kristine

det stod i vejen for forskningschancerne, at jeg fik undervisning nok til at leve af.

Kristine prøvede derfor, efter nogle år som løst ansat underviser, selv at rejse penge til en ph.d. for simpelthen at få en adgangsbillet ud af universitetssektoren over i det private erhvervsliv. Det er imidlertid ikke let at få midler til en ph.d., når man ikke længere er nyuddannet og i stedet har gået og undervist uden nævneværdig forskning nogle år. Hertil kommer, at inden for Kristines område er man særligt afhængig af adgangen til laboratorier: **"Man kan ikke sidde og lave det derhjemme, så man kan altså ikke kvalificere sig uden ansættelse med laboratorieadgang. Derfor trækker det hurtigt ned, hvis man har været ude. Din viden er gammel. Det er også svært, fordi laboratorieaktiviteter koster penge – også til materialer, der er ret dyre.**

Kristine udpeger forskellige aspekter ved de løse ansættelser, som hun ikke er tilfreds med. Ofte er der ikke pension og ret til barnets første sygedag m.v. **"Teoretisk set kan man godt blive syg, men man prøver virkelig at undgå at blive syg. Det er ikke godt. Hvis man er meget syg, er der nogle af dem, som sidder og planlægger undervisning, der tænker: Det er måske én, man ikke helt kan regne med.**

I de første år var Kristine og hendes løst ansatte kollegaer ansat for seks måneder ad gangen. Så blev der rettet opmærksomhed mod de ringe ansættelsesforhold, og nu tilbyder universitetet treårige kontrakter. Kristine er på sin tredje treårige kontrakt nu. Hun er langtfra sikker på, at det er lovligt: **"Og man kunne i princippet godt komme med de her ting. Men det er**

sådan lidt svært, for det er jo mit arbejde. Jeg er heller ikke den eneste, nogle har været her længere. Det er en gråzone, hvordan man skal takle det".

'Jeg ved ikke, hvad jeg får af undervisning...'

Kristine synes, dilemmaet om rettigheder versus accept af forholdene er vanskeligt at håndtere: **"I princippet burde de [midlertidige] stillinger ikke være der – men jeg er jo ligesom nødt til at sige ja tak til det, jeg får"**.

Hun forklarer, hvordan de mange års usikker beskæftigelse med stort set lukkede døre til forskningsopgaver har påvirket hende og hendes kollegaer: **"Mange af underviserne er rigtig gode, men nogle har givet op, de vil slet ikke forske mere, bare undervise. Det er så vores hovedfokus. Jeg er selv kommet til det trin: Orker jeg den her laboratorieforskning?"**

I det sidste forløb, da vi prøvede at søge penge til en ph.d., var jeg faktisk i tvivl, om jeg overhovedet orkede. Man kæmper i så mange år, kan næsten ikke mere. Jeg har egentlig altid villet forske, men jeg skulle have satset tidligere, skulle have gjort mere for det. Det er typisk for mig. Vi har heller ikke været gode nok over for de faste til at sige: Vi VIL godt noget andet, ikke".

Kristine og hendes nærmeste løst ansatte kollegaer er ansat som undervisningsassistenter. **"Det er ikke så godt som eksterne lektorer, vi har kontrakter fra 0-780 timer. Eksterne lektorer har et minimumstal. Jeg står faktisk i den situation lige nu, at jeg ikke ved, hvad jeg får af undervisning i det forårssemester, som netop er startet. Det kører meget op og ned. I perioder kan man ikke leve af det. Man kan være heldig at have lidt forskning ved siden af, deltids, og så supplere med dagpenge"**.

Kristine har således fundet nogle veje, hvor undervisningsindtægten af og til suppleres med mindre forskningsopgaver, der fylder huller ud. Helt kan hun dog ikke undgå dagpengesystemet. Og dagpengereglerne er besværlige at navigere i – de matcher dårligt med de arbejdsbetingelser, de løstansatte har, hvad der

e ja tak til det, jeg får

ESSAY

giver mange praktiske problemer, fx pga. at man skal stå til rådighed og kan risikere hurtigt at blive sendt ud i en art aktivering eller lignende. Kristine fortæller, hvordan hun en gang havde en dårlig fod, men blev sendt ud alligevel, fordi hun i en periode var nødt til at søge dagpenge for at dække indkomsthullet mellem to undervisningsforløb, som i øvrigt havde været intensive og udmattende.

Ansættelsehistorie

Når hun ser på sin ansættelsehistorie udefra, vurderer Kristine: *"Jeg har nok været løst ansat alt for mange år. Som løs skal man bare være der. Og man skal hele tiden leve med en usikkerhed: Har du til de faste udgifter? Folk har jo brug for sikkerheden."*

Kristine beretter om, hvordan nogle af hendes undervisningskollegaer supplerer indtægten med ufaglært arbejde. En tidligere kollega kørte pakkepost ved siden af, og en anden har et servicejob. Det har han for at slippe udenom at søge supplerende dagpenge. Typisk er det sådan, at han gør rent om formiddagen og underviser om eftermiddagen. Ordningen betyder, at han nogle gange må sige nej til de eftertragtede undervisningstimer, fordi de er placeret samtidig med hans vagter: *"Det er hårdt med forskellige ansættelser, forskellige steder, transport frem og tilbage, forskellige regler osv."*

For de løst ansatte gælder det generelt, at de ikke bare har aktuelle vanskeligheder, men også kommer bagud i forhold til livskvalitet i alderdommen og de økonomiske udsigter, de har for pensionisttilværelsen.

At løn- og ansættelsesforhold er dårlige for løstansatte, er ikke det eneste negative forhold, Kristine er opmærksom på. Hun oplever store udfordringer forbundet med en ujævn arbejdsbelastning, hvor hun i perioder arbejder enormt intensivt for så at være uden beskæftigelse måneden derpå. På en uge har Kristine nogle gange været igennem 240 studerende.

"Man når jo ikke engang frokostpause og er træt mellem to forløb. Nogle gange

"Jeg har nok været løst ansat alt for mange år. Som løs skal man bare være der. Og man skal hele tiden leve med en usikkerhed: Har du til de faste udgifter?

Folk har jo brug for sikkerheden.

Kristine

får man 30 rapporter, man skal rette på en uge. Når man så har meget undervisning, sidder man mange gange om natten og retter. Det er svært at få en ordentlig balance, svært at planlægge det. Så må folk bede om forståelse på deres andet job: Lige nu er der bare mange opgaver i undervisningsjobbet. Man orker næsten ikke. De fastansatte har perioder, hvor de lige kan puste ud."

Ulønnet arbejde

En anden væsentlig problematik handler om ulønnet arbejde. Kristine fortæller, at de løst ansatte ikke får penge for at gå til møder: *"Men vi går til dem, hvis vi kan."* Kristine tror ikke, de fastansatte tænker over, hvad det er for vilkår, de løse arbejder under.

En forbedring for de løstansatte kunne være, hvis der var større ærlighed på arbejdspladserne omkring, hvad udsigterne til fast beskæftigelse faktisk er. I den uklare venteposition vænner man sig til de dårlige forhold:

"Jeg tænkte jo også i starten: Det var godt nok nogle underlige ansættelsesforhold, men så bliver man jo hængende i det, ikke også. Man finder lige en løsning for nu..."

Men bagefter tænker man: Egentlig skulle vi bare slet ikke have været der. Det kunne være godt, hvis nogle fastansatte havde sagt: Nå, men hvad vil du egentlig? Og hvad skal der egentlig ske? Måske kunne man have fundet ud af noget afklaring tidligere."

'Der er ikke kollegasammenhold...'

Samspelet med de fastansatte er ikke optimalt. De løstansatte har deres eget

miljø, og i perioder har de ingen kontakt med de fastansatte, som ofte heller ikke underviser ret meget: *"På nogle kurser er der kommet flere faste, men ellers – man ser ikke de fastansatte, faktisk, og får ikke det her kollegiale. Fx på gymnasiet er der et lærerværelse. Der er ikke det der kollegasammenhold her, vi har fået et kafferum, hvor vi snakker lidt og bliver efter arbejdstid. Men jeg savner at være del af noget – du er det, men du er det alligevel ikke."*

Og for de fastansatte, hvis de ikke tænker over det, er det også svært at være solidarisk – og os løse, vi har også meget forskellige betingelser. Måske er det også lidt stolthed: Nu er man her, man går bare på arbejde og vil ikke sådan trænge sig på. Det er måske dumt. Det ville være godt, hvis de faste tænkte, hvorfor er de der egentlig – de løse? Jeg ved godt, vi er gode at have i spidsbelastninger og sådan rent økonomisk men..."

"I sommerperioden, der er vi der så ikke vel, det tænker de nok ikke over, der er vi så væk".

Kristine kunne ønske sig, at der kom mere fokus på de løstansattes arbejdsforhold. Fagforeningen kunne måske støtte netværksdannelse, hvor løstansatte kan hjælpe hinanden med beskæftigelse, afsøgning af forskningsmidler med videre. Som det er nu, er de usikkert beskæftigede spredt ud over forskellige områder, og derved bliver de hurtigt usynlige. Kristine er opmærksom på, at det er vigtigt at holde sig i beskæftigelse:

"Hvis man går i lang tid uden at blive stimuleret, kan man godt (ikke alle – men nogle) gå og blive lidt speciel. Man kalder alt for hurtigt arbejdsløse for langtidsledige – er de først røget derover, bliver de sorteret fra, uden at man ser på, hvad folk faktisk har af kompetencer"

KILDE: Janne Gleerup, Birger Steen Nielsen, Peter Olsén, Niels Warring: *"PREKARISERING – og akademisk arbejde"* (Frydenlund, juni 2018)

Polyfilla-økonomi

Ny bog analyserer prekariatets ringe vilkår i bunden af uni-hierarkiet: Uni-sektoren misbruger løstansatte som 'buffer'. Og selv om det er et systemproblem, opleves de ringe vilkår som et individuelt problem

”Kristines historie fortæller om en broget, ujævn og usikker ’karriere’, slet ikke atypisk for en løstansat på uni. Der er skiftende ansættelser og arbejdsløshed, ujævne arbejdsbelastninger, undervisning uden tid til at meritere sig ved publicering, usikkerhed om næste ansættelse, manglende solidaritet fra de fastansatte m.m. Alt sammen faktorer, der giver en meget utryk livssituation”, siger **lektor Janne Gleerup**, som er medforfatter på den første større analyse om prekarisering af det akademiske arbejde i Danmark.

Kristines historie handler om brugen af deltidslærere, som har flere titler i systemet, typisk ekstern lektor eller undervisningsassistent som Kristine. Det er typisk midlertidige og tidsbegrænsede ansættelser fra semester til semester.

”Man starter en uni-karriere med pragmatiske skridt ind i mulighedernes land med undervisning og forskning. Og efterhånden indrulleres man i en række forløb, og årene går. Kristine havde ingen fast karriereplan, håbede på at kvalificere sig til et ph.d.-stipendium, men fik ikke rigtig tid til det ved siden af løsarbejdet. Og pludselig er hun del af en fast løsarbejder-stab,” forklarer Gleerup. ”Og systemet fedtspiller ved ikke at lave planlægning, inkl. karriereforløb, og hun har derfor ingen mulighed for at lave sin karrierestrategi. Og pludselig er det for sent – hun er låst fast i prekære ansættelser.”

Der er kommet flere og flere af den slags løsansættelser på uni, så karrierevejen er blevet stadig mere langtrukken og usikker. Der går ofte ti år med mange mellemansættelser, før de få heldige ender i en fast lektorstilling, forklarer Gleerup, der selv måtte igennem ti år med løse ansættelser, før hun fik fast stilling som lektor i arbejdsliv på RUC.

Prekarisering

Prekarisering dækker over ansættelsesformer med atypiske og midlertidige ansættelser i tidsbegrænsede perioder. Der er en midlertidighed over livet, hvor man hele tiden skal stå til rådighed med tab af kontrol over ens liv og karriere. Det sker typisk på markant ringere vilkår end

de fastansatte, uden pension, uden betalte timer til integration på arbejdspladsen, uden mus-samtaler, efteruddannelse, løn til konferencedeltagelse osv.

Korte ansættelser på 3-6 måneder og usikkerhed om genansættelser tvinger dem ofte til at supplere med understøttelse: ”Når vi fastansatte går på sommerferie, går mange løstansatte på dagpenge.”

Interviews afslører, at der ikke blot er kritik af de ringe betingelser, men også af systemets ligegyldighed overfor de løstansatte. ”Der er jo forskel på at være i et karriereforløb (fx som adjunkt), hvor det fører til integration og i bedste fald konkret udsigt til en fast stilling, og så at være ansat i tidsbegrænsede forløb med usikkerhed over for næste periode. Og interviews udtrykker stor kritik af, at systemet er baseret på korttids-planlægning med usikkerhed om måneds-horisonter. Men lover ikke noget, og der planlægges ikke, så de løstansatte får ikke noget karriere-perspektiv, fx fra studieleder eller institutleder. Det skærper de løstansattes usikkerhed.”

Individualisering

Kvantitative opgørelser med statistikker er vigtige for at eksponere problemet. Gleerup m.fl.s analyse supplerer med en kvalitativ metode: ”Der fortæles om de individuelle erfaringer og konsekvenser af det prekære arbejde. Det er subjektive erfaringer, som kan nuancere, hvordan arbejdslivet leves af store grupper, og at disse kommer til at høre til B-holdet på arbejdsmarkedet. Det kommer frem i lyset, hvad det prekære arbejdsmarked gør ved mennesker, organisationer og arbejdets kvalitet. Og hermed kan uni-ledelser og de fastansatte kolleger få et nyttigt og tankevækkende indblik i, hvordan gruppens betingelser er i praksis.”

Gleerup understreger, at prekarisering er et samfundsmæssigt fænomen og problem, der dækker over, at flere og flere ansættes midlertidigt og dermed lever usikkert: ”Prekarisering har en destruktiv dynamik overfor den enkelte. Løsansættelser er ikke et egentligt valg, men givet af arbejdsmarkedets givne vilkår, de

strukturelle fastlåsnings. Men interviews afslører, at der sker en individualisering, hvor der sniger sig en følelse ind hos den løstansatte af, at man nok selv er ansvarlig for fiasko eller succes – noget som bestyrkes af, at både myndigheder, fagforening og a-kasse opfordres til at finde individuelle løsninger, fx styrkelse af ens personlige ’robusthed’, at man er ’omstillingsparat’ osv.

Polyfilla-økonomi: Uni-sektoren misbruger prekariats-ansatte

Løsansættelser bruges massivt på uni, så det i dag er knap halvdelen, der er løstansatte, men der er stor forskel på de lokale vilkår på fagene. Gruppen af tidsbegrænset ansatte er imidlertid en broget skare, for den dækker over postdocer på tidsbegrænsede kontrakter, men med fuldtidsarbejde.

Og så er der gruppen af eksterne lektorer og undervisningsassistenter ansat på timebasis, undertiden fra semester til semester. Det er den prekariatsgruppe på ringeste vilkår, men uni’erne ved ikke eller vil ikke oplyse, hvor stor gruppen er: ”Statistikken fortæller bare, at de løstansatte omfatter ca. 1.450 årsværk (2017), men dette tal kan dække over 5.000 ansættelser under vidt forskellige vilkår, dvs. fra 2-37 timer ugentligt i undervisningsperioden,” skønner Gleerup.

”Uden denne store gruppe løstansatte ville undervisningen på mange fag ikke kunne gennemføres. Mange fag er ikke bare marginalt, men helt afgørende afhængig af ansættelser på prekære betingelser. Fagene bruger midlertidige stillinger i bunden af stillingsstrukturen af økonomiske hensyn. Det sker i en polyfilla-økonomi, hvor de løstansatte fylder ud som buffer for det, de fastansatte ikke kan tage sig af. De er altså en buffer, som gør, at systemet fungerer, og at de fastansatte kan fortsætte på langt mere privilegerede betingelser.”

Ideelt skulle de eksterne lektorer være en stillingskategori, hvor folk med erhvervs erfaring og fast stilling andetsteds kunne levere praksisnær undervisning (fx jurister), men med masseuniversitetet i 1970’erne blev de løstansatte en langt

(Foto: Thomas Steen Sørensen)

Interviews med løstansatte udtrykker stor kritik af, at systemet er baseret på korttids-planlægning med usikkerhed om måneds-horisonter.

Janne Gleerup

bredere kategori, hvor nogle har det som primær indtægtskilde.

Systemets retfærdiggørelse: Pengemangel

”I takt med at uniernes økonomi er blevet forringet, er antallet af løstansatte så bare vokset. Misbrug af muligheden for løse ansættelser er blevet normaltilstanden. Og deltidslærerne accepterer vilkårene, fordi de ikke kan finde noget bedre, eller fordi de håber at kvalificere sig til at få foden indenfor. Men det sker af nød, viser vores arbejds-livshistorier.”

Fagenes brug af løsansættelser retfærdiggøres med dårlig økonomi, men hvis udbud af undervisning faktisk er nødvendigt for, at de studerende får undervisning, så burde de ansattes vilkår jo være rimelige, dvs. enten føre til fastansættelser eller i hvert fald til bedre og mere langsigtede vilkår. Men arbejdsstedet har typisk to modargumenter: Der er jo ikke penge til det? Og vil du have, at pengene skal tages fra de fastansattes pulje?

Forskellige løstansatte organiseringer protesterer med mellemrum mod de ringe vilkår, og fagforeningerne prøver ved hver overenskomst at få bedre vilkår igennem. Men det er tilsyneladende ikke pres nok. Det største pres på arbejdsgiverne kommer fra uventet kant, nemlig akkrediterings-systemet. For at en uddannelse skal godkendes, er en kvalitetssikring, at uddannelser skal gennemføre en vis del forskningsbaseret undervisning (ved fastansatte), og det førte til betingede godkendelser (fx på jura).

Privilegie-kultur:

De fastansatte kontra de løse

Der er stor uretfærdighedsfølelse blandt de løstansatte. De klager over en privilegie-kultur, hvor fastansatte (lektorer og professorer) har langt bedre betingelser, og hvor de løstansatte og deres arbejde er usynligt. I dag anerkendes de ’atypiske’ ansættelsesformer stiltiende, og der stilles

ikke spørgsmål til dem.

I sin værste og mest usolidariske form giver det sig til kende i en lektorholdning om, at de løstansatte jo bare er midlertidige, og hvis de ikke er dygtige nok til at få de faste stillinger i konkurrencen, så bør de søge over i andre sektorer.

”Det er groft sagt en holdning, som jeg kan genkende. Det er en kortsigtet tankegang, som legitimerer de løstansatte som buffer, der skaber luft til de fastansatte”, svarer Gleerup. ”Men holdningen skal udfordres, for præmissen er ikke rigtig. I virkeligheden har de to grupper samme interesser. De fastansatte må anerkende, at de løstansatte er en del af kernerdriften. Uden dem, ingen fuld studieplan! Og samtidig har det jo vist sig over de seneste år, at fastansatte professorer og lektorer også kan fyres, hvorved de jo får samme behandling som de løstansatte. Prekari-seringen kan ramme alle. De fastansatte kan altså ikke ignorere problemet, men må tage stilling til en uholdbar kultur og praksis omkring deres kolleger, de løstansatte,” forklarer Gleerup.

”Der viser sig strukturelle systemproblemer, hvis man trevler ansættelsesformer på institutter og fag op. Og kolleger og ledelse bør erkende såvel dette og de store personlige omkostninger for de løstansatte. Det bør danne grundlag for minimums-standarder på stedet med frister om arbejdsvilkår og ansættelse, rettigheder osv.,” siger Gleerup.

Og her har fagforeningerne en central rolle, så på tværs af kortuddannede, mellemuddannede og længerevarende bør man tage prekari-seringen alvorligt. Fagforeningerne oplever, at de prekariatsansatte melder sig ud, fordi de ikke føler sig repræsenteret, så fagforeningerne bør derfor strategisk overveje, hvad man kan byde ind med af interessevaretagelse.

Velfærdsrettigheder

Umiddelbart står kravet om faste aftaler og længerevarende ansættelser øverst på de prekæres ønskeliste. Og så er der krav om ligestilling i hverdagen, så man indgår lige på arbejdspladsen med de fastansatte. Og endelig er det største ønske

fremtidssikring i form af pension.

”Udbredelsen af prekære ansættelser bør standses, for ellers bliver det vilkåret for flere og flere. Men løsning af problemet opnås ikke gennem moralske appeller, men gennem gensidig indsigt i afhængigheden af hinanden. Og først og fremmest skal der samfundsmæssige løsninger til lovgivning og demokratisering. Velfærdsstaten bør styrke de personlige og sociale rettigheder for alle borgere, så individerne får kontrol over deres eget arbejdsliv.”

Forfatterne taler om, at de ansatte må holde fast i ”velfærdsrettigheder”, som ikke må udhules af ”neoliberal postford’isme”, hvor statens sikkerhedsnet bliver mere og mere grovmasket. I den offentlige debat hører man ofte, at den danske model med flexicurity – hvor det er nemt at fyre, men hvor man samles op af et socialt sikkerhedsnet – er verdens bedste.

”Og i sammenligning med fx USA eller Englands working-poor – hvor man skal have flere jobs for at tjene én løn – er den danske model da fortsat et meget bedre system. Men der har været opstramninger med mere kontrol og flere huller i systemet, som har gjort sikkerhedsnettet mere huller. Og det rammer især de usikkert – prekært – beskæftigede, og man kan spørge, hvorfor det er nødvendigt med den usikkerhed,” siger Gleerup.

”Og nogle debattører bagatelliserer vilkårene for akademikere i løse ansættelser som ikke så slemme. ’Flødeskumsprekari-sering’ lyder det hånende med en sammenligning med de vilkår, som en flygtning på nedsat kontanthjælp skal leve af. Men det er altså ikke en rimelig sammenligning; debattørerne skulle læse vores cases og analyse om de løstansatte akademikeres faktiske livsvilkår.”

KILDE: Janne Gleerup, Birger Steen Nielsen, Peter Olsén og Niels Warring: ”PREKARISERING – og akademisk arbejde” (Frydenlund, juni 2018).

Tørken, klimaforskerne og bønderne

Mens mange danskere har haft en forrygende sommer – i modsætning til 2016-17 – fordi vi ikke behøvede en tur til Mallorca, så har tørken skabt problemer for landmændene, og den har forstærket nogle forskeres frygt for klimaets fremtid.

19. juli 2017

Illustrationen fortæller om tørkesommeren og dens konsekvenser: To satellitfotos er sat sammen og viser Danmark fra oven d. 19. juli 2017 (venstre med Jylland) og 19. juli 2018 (højre med Sjælland). Det var et grønt landskab sidste år og et brunt afsvedet i år (kilde ZOOM EARTH).

Blandt klimaforskerne diskuteres, om det er varsel om permanente klimaforandringer. Og så diskuteres, om tørken er nok en indikation på menneskabte klimaforandringer. Ikke overraskende lyder svaret både – og.

Det er et faktum, at gennemsnits-temperaturen er 1-1,5 grader varmere end i 1800-tallet. Og at ekstrem varme bliver mere normalt i fremtiden. Hvor stor temperaturstigning afhænger af den globale indsats for at nedbringe drivhusgasser, men tre grader på global plan er et sandsynligt scenario.

”Man kan ikke sige noget om, at et enkelt vejrphænomen, som den varmebølge, vi oplever nu, skyldes klimaforandringer. Men vi kan sige, at de ekstreme varmetemperaturer bliver mere sandsynlige i fremtiden, fordi verden bliver varmere”, udtalte AU-lektor Mads Faurschou Knudsen (DR-nyhederne).

Dominoeffekt

Samtidig blev et alarmerende klimastudie offentliggjort midt i hedeølgen. Det varslede en dominoeffekt på klimaforandringerne. En global temperaturstigning på 2 grader kan få klimaet til at accelerere. Den menneskeskabte globale opvarmning kan starte en række naturlige “feedback-effekter”, som medfører yderligere opvarmning af Jorden - selv hvis vi stopper CO₂-udledningen. Skræks scenariet er, at kloden kan blive 4-5 grader varmere, og havet stige 10-60 meter.

Forskerne rejste stærk tvivl om målet

i Paris-klimaaf-talen om at begrænse temperaturstigningerne 1,5-2 grader frem mod 2100 er tilstrækkelig. Paris-aftalen sigter mod at stoppe den globale opvarmning ved højst to grader, målt fra tiden før industrialiseringen. Men målet er utilstrækkeligt, lyder alarmen (Artikel i Proceedings of the National Academy of Sciences).

Landbruget kræver tørkehjælp

Tørken har ramt landbrugere hårdt, fordi væksten har været begrænset og høstudbyttet magert. Det er den værste tørke i årtier siger lobbyisterne fra Landbrug og Fødevarer: Landbruget står til at tabe 6,4 mia. kr. alene på grund af tørken i år, og omkring 500 landbrug kan være i fare for at lukke. Og lobbyisterne har fremlagt forslag til en tørkepakke, for at lægge pres på miljøminister Ellemann-Jensen.

Lobbyisternes forskningscenter SEGES har fremlagt tal, hvor en typisk økologisk mælkeproducent står til at tabe 1,5 mio. kr. som følge af tørken, og det forventede gennemsnitlige overskud på 800.000 kr. - før løn til producenten selv - vil blive et underskud på 700.000 kr.

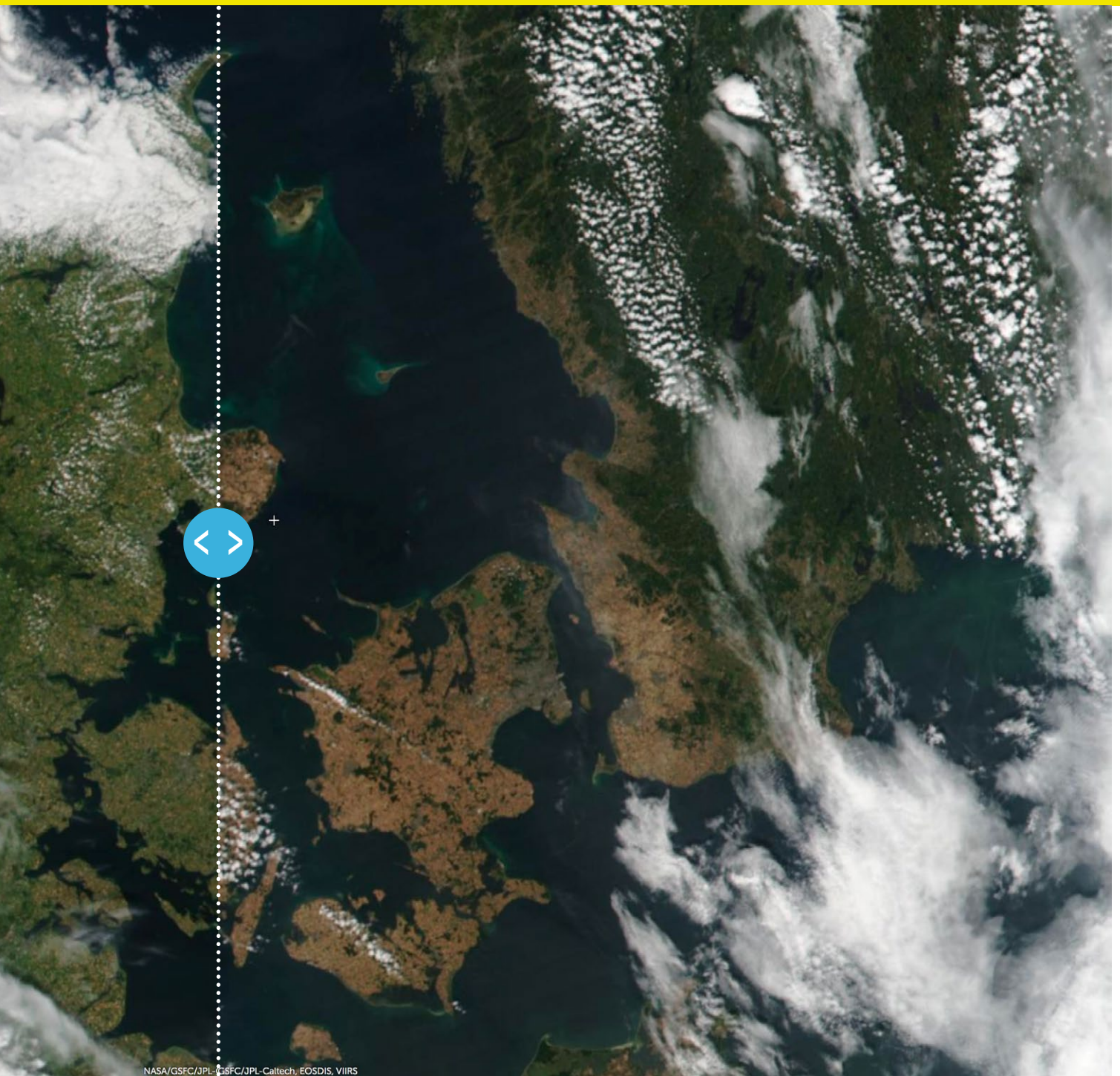
Men det er især svine- og mælkeproducenter, der er blevet ramt af tørken på grund af fodermangel. Og ifølge SEGES vil 200-300 af de nuværende 9500 heltidsbedrifter være “økonomisk uholdbare på længere sigt” som følge af tørken, mens ligeså mange kan blive “økonomisk sårbare” (FØDEVARE-WATCH.DK).

JØ

SATELLIT-FOTO

19. juli 2018

NASA/GSFC/JPL-OSFC/JPL-Caltech, EOSDIS, VIIRS

Hedebølgen: Klimaændring er nu en konkret erfaring

De højreorienterede klima-skeptikere i England har skiftet tilgang, for de kan ikke længere benægte det åbenbare:

At der sker store klimaforandringer og at mennesket er årsagen, siger MICHAEL MCCARTHY

ESSAY

Det er ikke altid let at lokalisere et historisk vendepunkt, når det sker, men jeg spottede et, da jeg sidste onsdag så en forside-overskrift på tabloid-avisen The Sun. Over et kort af verden, der var farvet purpurrød, var der en skrigende "VERDEN I BRAND".

Storbritanniens bedst sælgende avis var ikke smålig med ordene. Rubrikker i venstresiden proklamerede "PLANETEN GREBET AF DRÆBER-HEDEBØLGE", mens den højre side meddelte: "HUNDEREDER DØR I EUROPA OG JAPAN". Og hvis du så undrer dig over, hvad årsagen til alt dette kunne være, var den tilhørende nyhedsartikel båret af et citat – kun det ene – fra Len Shaffrey, professor i klimavidenskab ved Reading University:

"Globale temperaturer stiger som følge af klimaændringer. Den globale stigning i temperaturer betyder, at sandsynligheden for, at en ekstrem varmebølge vil opstå, også er stigende..

Jeg fik næsten min KitKat fra avismanden i den gale hals, da jeg så forsiden. Er dette virkelig The Sun? Den mest højtråbende tabloid tilhørende Rubert Murdoch, medie-mogulen, der er berømt for i 2015 at kalde klimaforandringerne for "alarmisternes nonsens"? Hvad sker der? Bliver det hedebølgen 2018, som stopper klimabenægtelser i medierne?

For mig varslers The Suns tabloidsignal, at sommerens ekstreme vejr og hedebølge bliver den endelige punktering af boblerne af klimaskepsis, i hvert fald i Storbritannien. Det er så noget helt andet i USA, hvor det kræver meget mere at punktere boblen, idet benægtelse af overvældende videnskabelige beviser for global opvarmning er hårdnakket, en uanfægtet trosartikel ikke kun hos Donald Trump, men også i det republikanske parti som helhed.

Men Suns signal er da en start.

Jeg oplever, at der er ved at ske et historisk vendepunkt i den måde, som truslen om klimaændringer fortolkes af verden, nemlig fra at det bare var en videnskabelig forudsigelse, til at klimaforandringerne nu omtales som en faktisk observation.

Husk lige, at i de første FN-klimarapporter i maj 1990 byggede hele

Tabloidavisen The SUN overgår langt danske BT og Ekstra Bladet i sensationer og pop og er kendt som meget højreorienteret og for at støtte Brexit og klima-benægtelse. Men nu skifter avisen signaler...

argumentationen på global opvarmning som en potentielt katastrofal fare på forudsigelserne af supercomputer-modeller af klimasystemet, som forudsagde klimaet i op til 100 år ud i fremtiden. Så de fleste af vurderingerne var profetier, bl.a. om en temperaturstigning på 4-6 grader i 2100 og en meters havstigning. Nu er der kommet fem IPCC-rapporter, hvor computer-simuleringer er blevet stadig mere robuste og troværdige. Alligevel har der kunnet sås tvivl om disse forudsigelser.

Forudsigelserne har været den videnskabelige styrke bag krav om menneskelige indgreb for at bekæmpe den globale opvarmning. Men det har også været dens politiske svaghed, for den store grad af usikkerhed – som ligger i modelleringers spådomme – har givet grobund for klimabenægtelse og tilmed i et offentligt debatklimate, hvor klimaspørgsmålet beklageligvis har været polariseret mellem højre- og venstrefløj.

Det har givet spillerum for højreorienterede til at kalde forslag om politiske

indgreb for unødvendige og kolossalt dyre løsninger, hvilket almindelige mennesker – vælgere – ikke synes at være uenige i. Måske fordi de almindelige mennesker i 30 år har hørt på disse forudsigelser, uden at de har kunnet se nogen mærkbare klimaforandringer, når de kiggede ud ad deres vinduer.

Men nu sker der et skift fra forudsigelser til konkrete observationer. Når der begynder at ske klima-forandringer rundt omkring os, er det svært at modsige. Og denne ekstraordinære sommer 2018 er en påmindelse om, at virkeligheden er ved at indhente klima-modellernes forudsigelser om en overophedet jord.

KILDE: Uddrag af klumme i Guardian uddrag, 1. Aug. 2018
Michael McCarthy er forfatter til bl.a. "The Moth Snowstorm: Nature and Joy" (New York Review Books, 2016)

Hvorfor gives klima-benægtere medietid?

Klimaforsker-verdenen er ikke i tvivl om det menneskeskabte, så hvorfor giver BBC klima-benægterne en platform, spørger engelsk forsker

ESSAY

Der er hedeølger overalt, og formanden for grøn tænketank RUPERT READ blev spurgt af BBC-Radio, om han ville debattere med Philip Foster, der er kendt for synspunktet, at klimaforandringerne ikke er menneskeskabt, men især skyldes solens naturlige bevægelser. Men Reed takkede nej:

'Jeg stiller ikke op på BBC, når de under dække af 'balanceret dækning' giver talerstol til benægter, som afviser 97 pct.s-konsensusen blandt alverdens klimaforskere ...

Som de fleste grønne takker jeg med glæde ja til chancen for at forklare mig i medierne. Stort set enhver chance igennem årene på godt og ondt: BBC-National Radio, BBC TV, Channel 4, Sky. Selv når set-up'et ikke er imødekommende overfor min tilgang eller timingen dårlig, fordi jeg kun får lov at levere små sentenser. Men da jeg onsdag blev ringet op af BBC-Radio og bedt om at stille op til debat med en klimaforandrings-benægter, var der noget i mig, som knækkede og protesterede: Mener BBC det alvorligt, af alle situationer, netop nu, mens der er hedeølger?

Så for næsten første gang i mit liv afslog jeg. Jeg fortalte BBC-journalisten, at jeg ikke længere vil være en del af en sådan paradeforestilling. Jeg sagde, at BBC burde skamme sig over sin meningsløse idé om "redaktionel balance", når den videnskabelige debat låses fast i noget, der er lige så absurd, som hvis de havde bedt mig debattere, om rygning virkelig giver cancer. Ved at give klimabenægterne en fuld platform, gør medier benægternes position langt mere fornuftig, end den er. Og det bidrager til spredning af misinformation og misdannelse om klimaforandringerne årsag, som legaliserer passivitet overfor den lange periode af nødtilstand, som planeten står overfor.

For et stort public service-organ som BBC er det simpelthen ikke godt nok.

“ Ved at give klimabenægterne en fuld platform, gør medier benægternes position langt mere fornuftig, end den er. **Rupert Read** ”

Det frustrerende er, at BBC's tilgang faktisk blokerer for andre vigtige debatter om klimaændringer. Så jeg meddelte BBC, at jeg med stor glæde gerne vil deltage i debatter, som er anderledes vinklet. Vi kunne fx debattere, om Paris-klimaaf-talen er nok til at redde planeten, eller om der bør gøres mere? Eller debattere, hvor radikalt vores samfund må ændre sig, hvis vi skal gøre noget ved klimakrisen, og hvordan vi må gentænke vores egne aktiviteter og livsformer.

Men jeg vil ikke længere deltage i den absurde forestilling, at en sådan balanceret debat kan retfærdiggøres, især fordi vi i årtier har vidst, at selv om der gives plads til videnskabelig tvivl, så skulle vi stadig tage drastiske foranstaltninger for at skabe et levedygtigt klima ud fra almindelige forsigtighedsprincipper. Internationale retsprincipper fastslår, at selv om der ikke er endegyldigt bevis på risikoen for katastrofal skade på miljøet eller på folkesundheden, så bør det ikke stoppe os fra at lave forebyggende tiltag for at afværge sådanne potentielt ødelæggende skader.

BBC-Radio (Cambridgeshire) har base i Cambridge, den videnskabelige hovedstad i Storbritannien. Jeg forventede derfor noget mere kvalificeret derfra, især efter den meget omtalte regel sidste år, hvor BBC principielt erklærede, at ukritisk behandling af klima-benægtere i BBC-medier ikke er acceptabel (*Efter klager over en udsendelse som "uansvarlig" og "stærkt misvisende" fastslog BBC's lytterredaktør i april, at en klimabenægters udsagn burde være mødt med kritiske modspørgsmål, og benægterens position*

burde have været klarere varedklareret for lytterne, red.).

Nu blev BBC-indslaget så lavet uden mig. Meget af det var slet ikke dårligt. De interviewede forskere var fremragende. Men framingen af debatten var forfærdelig, for framing er det hele i journalistikken, når det handler om at vinkle et budskab for lytterne. Studieværten anslog temaet med spørgsmålet: "Er klimaforandringer virkelige?". Og en journalist lavede voxpop blandt almindelige mennesker på gaden med lokkeand-spørgsmål som "Måske er det bare en naturlig cyklus?". Og selvfølgelig fik klimabenægteren stor og ufortjent platform på lige fod med sin opponent, klimaforskeren.

Her i august 2018 er dette uacceptabelt, og det ser ud til, at mange mennesker faktisk er enige med mig.

Men nu kommer så det spændende scenario: Hvis der kan skabes mere opbakning til afvisning om at stille op i den slags debatter, vil det tvinge en ændring af dækningsmetoder fra BBC, som eksperter har spurgt efter i årevis. For hvis alle vi konsensus-klimaforskere nægter at debattere med klimabenægterne i de offentlige medieplatforme, vil BBC blive presset til at træde ind i det 21. århundredes klimavirkelighed, for BBC kan ikke forsvare at lade klimabenægterne optræde uimodsagt. Hvis vi virkelig ønsker en ændring af denne praksis, så må vi også utvetydigt fortælle BBC, hvad vi mener om deres praksis. Så derfor er jeg netop nu i gang med at udfylde min officielle klage til BBC over deres skævvridende dækning.

KILDE: Klumme i GUARDIAN, 2 Aug 2018.

Rupert Read underviser i filosofi ved University of East Anglia og er formand for tænketanken Green House.

Hvorfor vil Pepke

FORSKERforums artikel fra oktober 2017, som udløste den første klage fra Pepke. Pepke fik ret i, at FORSKERforum skulle have hørt ham om klimaforsker Katherine Richardssons karakteristik af ham. Men FORSKERforum fik ingen påtale for at kalde ham "klimaskeptiker" eller "tilhørende de 3 pct.s klimaskeptikere" - og det har udløst nye klager...

INTERVIEW

FORSKERforum har stillet Jens Olaf Pepke Pedersen nogle spørgsmål for at opklare, hvad der er hans position, og hvad der ligger til grund for hans klagereg. Han svarede pr. email.

Klagereg over FORSKERforum

FORSKERforums læsere har i det seneste år været vidner til en særpræget fejde, hvor kritiske artikler om klimajournalistik og klimaforskning er blevet mødt med klagereg til Pressenævnet. DTU-seniorforsker Jens Olaf Pepke Pedersen har indsendt hele seks klager, hvoraf to er afgjort, og fire er under behandling.

FORSKERforum skrev kritiske artikler om en problematisk forsideartikel i KRISTELIGT DAGBLAD (se ill.) og har senere eksponeret Pepkes kontroversielle synspunkt, hvor han anfægter en øredøvende konsensus blandt 97 pct. af verdens klimaforskere i WEEKENDAVISEN.

Pepkes klagereg

Det er internationalt anerkendt, at der hersker en 97 pct.-konsensus blandt klimaforskere om, at de nuværende klimaproblemer først og fremmest er menneskepåført; fx bruger den engelske avis The Guardian "The 97 percent" som vignet på artikler med klimadebat. Alligevel har Pepke sået tvivl om denne konsensus, senest i Weekendavisen. Pepke anfægtede den internationalt anerkendte forskningsleder John Cooks forskning i klimakommunikation.

Cook forsker i 97/3 pct.s-problematikken og i argumentationsformer blandt de 3 pct.s "klimaskeptikere" eller "klimabenægtere". Og han replicerede, at Pepke "misinformerer om de 97 pct.s konsensus". Og Cook antydede, at Pepke ikke bare er "klimaskeptiker", men det endnu mere rabiate "klimabenægter", fordi Pepke bruger argumentationsformer, der er typisk for denne position (SE FORSKERforum 315).

FORSKERforum trykte uddrag af kontroversen mellem Pepke og Cook.

Begge indlæg var af pladshensyn redigeret og forkortet, men Pepke var utilfreds med denne redigering og med eksponeringen af uenigheden, så det blev til to nye klager hos Pressenævnet (klage 3-4).

Essensen af Pepkes klager er, at han ikke vil eksponeres som tilhørende det absolutte mindretal, og han vil således ikke kaldes "klimaskeptiker", underforstået tilhørende de 3 pct. klimaforskere.

FORSKERforum: Faktuelle oplysninger

Nogle vil sige, at Pepkes position burde ignoreres, fordi den er marginal. Men FORSKERforum har valgt at eksponere Pepkes position, fordi han er aktiv debattør med en platform som fast kolumnist i Weekendavisen.

I svar på klagerne har FORSKERforum overfor Pressenævnet henvist til, at det er den kritiske journalistiks opgave at varedklare indlæg og positioner overfor sine læsere. Derfor bliver Pepkes position ikke lakonisk omtalt som "normalvidenskab", men som en "klimaskeptisk" position. Det er nemlig uomtvisteligt, at Pepke er meget uenig med flertallet af sine forskerkolleger, idet han tilhører en minoritet blandt klimaforskere.

Og idet medier gerne må viderebringe faktuelle oplysninger, behøver denne karakteristik af Pepke som "klimaskeptiker" ikke at forelægges og forhandles med Pepke, fordi medier gerne må viderebringe faktuelle oplysninger, lyder FORSKERforums ræsonnement.

FORSKERforum har stillet Pepke nogle spørgsmål for at opklare, hvad der er hans position, og hvad der ligger bag hans klagereg.

1. Er det korrekt forstået, at Pepke mener, at klimaforandringerne i højere grad skyldes naturlige variationer (fx i vind og sol-bevægelser) end menneskets påvirkning af miljøet?

Det er en nærliggende fortolkning af Pepkes udsagn: "Meget af det, vi alle sammen tror, vi ved om klimaet, er forkert, siger klimafysiker ved DTU, Jens Olaf Pepke Pedersen. Der er ikke flere tropiske storme end tidligere – der er færre. Den oversvømmelse, der truer visse øer, skyldes ikke temperaturstigning, men naturlige vindvariationer. Og mens flertallet af forskere udelukkende løber efter CO₂, mangler vi i ekstrem grad at forstå klodens egne klimaregulerende mekanismer" ("Klimakvababblers", radio24syv 17.nov. 2017)?

"Nej, det er ikke korrekt, for jeg tager ikke stilling til, hvor stor en del af klimaændringerne der er menneskeskabt, og hvor stor en del der er naturlige, og derfor heller ikke, om de i højere grad skyldes naturlige variationer eller ej. Men jeg påpeger, at de naturlige klimaændringer, som har fået klimaet til at variere i fortiden, fortsat er aktive, også selvom der nu er et menneskeskabt bidrag. Derfor kan det skyldes naturlige variationer, at vi i dag har færre tropiske storme, og at vandstanden nogle steder i verden stiger langt mere end gennemsnittet, mens den andre steder er faldende."

2. Pepke vil ikke anerkende, at 97 pct. af klimaforskerne er enige om, at klimaændringerne er menneskeskabt, og at mennesket dermed også kan gøre noget ved problemet. Men hvorfor sår han tvivl om denne enighed, og hvorfor taler han denne enighed ned?

"Fordi enigheden gengives forkert i medierne. Jeg taler ikke enigheden ned eller sår tvivl om enigheden, men forsøger at præcisere, hvad enigheden går ud på. Der er enighed om, at der er et menneskeskabt bidrag til klimaændringerne, men

Pepke ikke kaldes "klimaskeptiker"?

det gengives ofte, som om der er enighed om, at alle ændringer er menneskeskabt."

3. Essensen af Pepkes klager over FORSKERforum synes at være, at FORSKERforum ikke må karakterisere ham som "klimaskeptiker". Men hvorfor måtte BERLINGSKE (2013) så bruge ham som repræsentant for "klimaskeptikerne"? Er det, fordi "klimaskeptiker" var en hædersbetegnelse i visse kredse under og lige efter klimatopmødet 2009 (fx for finansminister Thor Pedersen), men ikke nu?

"Jeg kan konstatere, at der findes forskellige definitioner på udtrykket "klimaskeptiker", men jeg beskæftiger mig ikke med at sætte prædikater på folk, så jeg har ikke noget bud på, hvad der er den korrekte definition.

Essensen af mine klager er, at jeg forsøger at få FORSKERforum til at overholde de presseetiske regler. Om betegnelsen "klimaskeptiker" er berettiget eller ej, afhænger af, hvordan mediet anvender udtrykket. Ifølge FORSKERforum dækker udtrykket over "personer, som ikke mener, at klimaforandringer er menneskeskabt", og den kategori tilhører jeg som nævnt ovenfor ikke.

Hvad angår interviewet med Berlingske, så udtalte professor Jens Hesselbjerg Christensen: "Og selvfølgelig er jeg også skeptiker, for det hører med til al forskning at være vedvarende kritisk og stille spørgsmål." Berlingskes anvendelse af udtrykket "klimaskeptiker" i 2013 understreger således i modsætning til FORSKERforum, at skepsis er en nødvendig og integreret del af al forskning. Den holdning, at skepsis er en anerkendt og nødvendig del af forskningen, tror jeg ikke har ændret sig siden da".

4. Pepke har indsendt 6 klager til Pressenævnet over FORSKERforum. Hvad vil Pepke have ud af denne klageregn – og er dette forsøg på blokering ikke i modstrid med forskerverdenens kodeks om oplysning, debat og åbenhed?

"Mine klager er et – tilsyneladende håbløst – forsøg på at få FORSKERforum til at følge de enkle regler for god presseskik, det vil sige, at man ikke

viderebringer forkerte oplysninger, og at man forelægger krænkende udsagn, inden de udgives. Der er ikke modstrid mellem åben debat og god presseskik, men i FORSKERforums tilfælde er jeg gennem det seneste år jævnligt blevet krænkende omtalt, og det er først nu efter 6 klager til Pressenævnet, at FORSKERforum faktisk har fundet det nødvendigt at få en kommentar fra mig.

Det er ikke misinformation at gøre opmærksom på usikkerheder.

Jens Olaf Pepke Pedersen

5. Når Pepke ikke vil kaldes "klimaskeptiker" eller "tilhørende de 3 pct.", kunne det skyldes, at han vil have sin position anerkendt som "normalvidenskab", der ikke må omtales som ekstrem, men som skal have lige medieadgang som de 97 pct.?

"Jeg ved ikke, hvad FORSKERforum mener med udtrykket "normalvidenskab", men påstanden om, at jeg tilhører "en absolut minoritet", er som allerede nævnt i mit svar alene en påstand, som FORSKERforum har fremsat, og den er både forkert og udokumenteret.

Og sagen har intet med medieadgang at gøre, men problemet er, at betegnelsen "tilhørende de 3 pct." er forkert og alene FORSKERforums påstand. Det har jeg også dokumenteret i min artikel herom i Weekendavisen, hvor fx Cook tæller mine fagartikler med i sin 97 procents-konsensus, men det afsnit fjernede FORSKERforum i deres redigerede gengivelse".

6. Pepke angreb i Weekendavisen den amerikanske klimakommunikationsforsker John Cooks forskning i 97/3-pct.s-problematikken. Cook replicerede ved at kalde Pepkes tilgang for misinformation: Pepke tilhører politiske grupperinger, der forsøger at sprede usikkerhed

om fakta om klimaets tilstand. Cook antyder, at Pepke måske ikke er "klimaskeptiker", men noget, der er endnu mere rabiater, nemlig 'klima-benægter': "Benægterne er kendetegnet ved, at de ignorerer videnskabsrådets samlede resultater, og de bruger 'falske eksperter' til at så tvivl om konsensusen..."

Misinformerer Pepke ved at så usikkerhed? Og er han "klimabenægter"?

"Det er ikke misinformation at gøre opmærksom på usikkerheder, og jeg mener, at det her er Cook, der misinformerer offentligheden ved at fremstille det, som om der er 97 procents konsensus om, at alle klimaændringer er menneskeskabt".

7. "Den amerikanske retoriker Leah Ceccarelli har konstateret, at nogle fabrikker videnskabelige uenigheder eller tvivl på forskningsområder, hvor der ellers er overvældende videnskabelig konsensus, jf. de 97 pct.s klimakonsensus. Fabrikationen sår fx tvivl om enigheden i forskersamfundet og bidrager til at fremme eller udsætte politisk stillingtagen til og handling på et aktuelt problem, idet der henvises til uenighed i forskersamfundet. Fabrikatorerne fremstiller tilmed ofte sig selv som ofre, der undertrykkes af mainstream-forskning eller af politiske interesser.

Er Pepke ikke en sådan fabrikator af videnskabelig uenighed, når hans hovedærinde er at påpege, at 97 pct.s enigheden gengives forkert i medierne, hvorved han sår tvivl om en overvældende konsensus blandt klimaforskerne – og den tvivl kan politiske kræfter udnytte til at udsætte stillingtagen til klima-problemet?

"Jeg 'fabrikerer' ikke en uenighed, når jeg præciserer, hvad der er enighed om, nemlig at klimaet ændrer sig, og at der er et menneskeskabt bidrag til ændringerne. I medierne fremstilles det imidlertid ofte, som om der er enighed om, at alle klimaændringer er et resultat af menneskelig aktivitet. Politiske beslutninger skal tages på det mest oplyste grundlag, og hvis man vil argumentere med, at forskerne er enige, må man også have en forpligtelse til at oplyse om, hvad de er enige om".

Det var ikke Helge, som var

Det var ikke erhvervslivet eller Helge Sander, som var skurken. Det var Finansministeriet, fortæller eks-rector Ralf Hemmingsen i ny d

Dekan Ralf Hemmingsen var bange i 2002. Den nye videnskabsminister Helge Sander barslede med en universitetslov, som i Hemmingsens og hans dekan-kollegers øjne ville være et dræbende slag mod forskningsfriheden i Danmark. For den ville – groft sagt – tage magten fra forskerne og give den til erhvervslivet. Og hvad kunne man forvente fra den side ud over kortsigtet higen efter produkter og profit?

I dag – 16 år senere – konstaterer Hemmingsen, at der var masser af grund til at være bange, men at faren lå et helt andet sted.

”Truslen kom slet ikke derfra, hvor vi troede. Erhvervslivet har faktisk været dem, der over årene har forsvaret grundforskningen på KU. Der, hvor truslen viste sig at komme, var i det, at Finansministeriet over årene har overtaget styringen af stort set hele den offentlige sektor skridt for skridt,” siger Ralf Hemmingsen.

Øget centralstyre – bid for bid

Statens og særligt Finansministeriets stadig mere udtalte kontrol har været et vilkår for stort set hele Ralf Hemmingsens karriere – lige fra hans unge år som læge i sygehusverdenen, til han i 2017 takkede af efter 12 år som rektor på KU. Og advarslen mod den udvikling må siges at være hovedbudskabet i bogen *’Velfærdsstat på falderebet?’*, som Hemmingsen netop har udgivet som en slags fagpolitisk erindringsbog.

Han beskriver den øgede indflydelse som en slags snigende gift, der gennem diverse politiske indgreb fratager universiteternes deres råderum: indførslen af udviklingskontrakter, fremdriftsreformen, uddannelsesloftet, dimensioneringen, ministeriets indflydelse på bestyrelsernes sammensætning og senest Gersing-udvalgets forslag om at fjerne beslutningsmagten fra studienævnene.

Særligt ændringerne omkring universitetsbestyrelsen er noget, der bekymrer ham: ”Den seneste version af uniloven

Siden Sander gik af i 2010, har der været fem-seks ministre fra Sahl-Madsen over Søren Pind til Tommy Ahlers, og det fremmer ikke den strategiske udvikling. Ingen af dem når at gennemføre det, de har sat sig for, før de er væk

Ralf Hemmingsen

har taget et jerngreb på bestyrelsen. Før stod der bare, at bestyrelsen skulle arbejde til gavn for samfundet. Nu er det meget detaljeret – bestyrelsesformanden defineres som ministerens kontaktperson med faste møder, og ministeriets folk er med til at udpege bestyrelsesmedlemmerne”.

Frygter embedsmandsmentalitet på uni

Risikoen ved øget embedsmandsstyring er i hans øjne, at embedsmandsmentaliteten simpelthen forplanter sig i forskningsverdenen, som ellers netop skal være det sted, der tænkes nye, uafhængige tanker.

”Risikoen er, at man får bestyrelsesmedlemmer med lidt mindre vovemod og mere loyalitet over for ministeren. Trenden vil så være, at den slags bestyrelser vil tendere til at ansætte rektorer med mindre vovemod, og som er mere forvaltningsorienterede end tidligere. Og gør man det, så vil der blive ansat dekaner og institutledere, der er mindre forskningsrabiater, mindre individualistiske, som giver mindre decentralt råderum end tidligere. Alt det med at dækket sin røv ved at få formalia på plads kan være noget, der siver ud i systemet. Den egentlig fare for forskningsfriheden ligger i råderummet,” siger Ralf Hemmingsen.

Kritikken af den øgede magtcentralisering kan virke lidt paradoksalt, når den kommer fra en mand, der selv har haft langt større magt end nogen rektor før ham på KU. Og den del af universitetsloven har han da heller ikke nogen anke imod.

”I det gamle system var det meget vanskeligt at ændre noget på tværs eller skaffe penge til tværdisciplinære aktiviteter. Dekanerne sad med hver sit mandat, så rektor skulle tigge dem om at bruge penge. Heldigvis var der et sammenfald mellem universitetsloven og Fogh-regeringens ønske om at investere i forskningen med globaliseringsmidlerne, hvilket blandt andet gav os mulighed for at lave tværgående elitesatsninger. Det kunne man ikke have gjort under det gamle konsistorium,” siger Hemmingsen og tilføjer, at styringsreformen formentlig var en forudsætning for, at Fogh ville gå med til at investere i forskningen.

Helge var ingen skurk

Universitetsloven i 2003 bliver ofte identificeret som Helge Sanders lov, og ofte er Sander blevet fremstillet som en universitetspolitisk skurk, der aflivede det kollegiale selvstyre og indførte central styring m.m. Det er dog ikke sådan, at Hemmingsen tænker på ham.

”I begyndelsen var jeg lige så bekymret for ham som for den nye Universitetslov 2003. Han talte meget firkantet om forskning til faktura og understøttede den frygt, vi havde, for at industrien skulle overtage det hele. Virkeligheden blev, at Sander meget dygtigt gjorde, at en stor del af globaliseringsmidlerne gik til forskning, og han sikrede også, at de penge ikke var alt for målrettede – mange af dem gik faktisk til fri forskning”.

I Hemmingsens optik sluttede Sander i januar 2010, lige inden han gik af, med at underskrive en aftale om, at universiteterne skulle have nye laboratorier for seks milliarder: ”Så samlet set synes jeg, eftermælet for hans indsats er positiv. Og der skete jo også det, at han blev mere og mere interesseret i sit område.”

Og så var der en anden positiv ting omkring Helge Sander, bemærker Hemmingsen: Han blev siddende i ti år, og det sikrede kontinuitet. Siden har det været et svingdørs-ministerium:

r skurken Ikke et ord om Penkowa – og dog

debat- og erindringsbog

”Siden Sander gik af i 2010, har der været fem-seks ministre fra Sahl-Madsen over Søren Pind til Tommy Ahlers, og det fremmer ikke den strategiske udvikling. Ingen af dem når at gennemføre det, de har sat sig for, før de er væk. Personskifterne er heller ikke godt for et ressortområdes indflydelse internt i regeringen. En minister, der ikke kender sit område godt, har svært ved at argumentere over for de andre ministre.”

lah

Hemmingsens bog – med Jens Thomsen som skribent – er grundlæggende en kritik af tiltagende centralstyring af den offentlige sektor, suppleret med en opsamling af Penkowa-sagen.

BAGGRUND: Bogen 'Velfærdsstat på falderebet' (GYLDENDAL maj 2018) har journalisten Jens Thomsen som forfatter.

Ralf Hemmingsens erindringer handler ikke unaturligt om hans meritter som overlæge, professor og dekan, samt ikke mindst hans erfaringer med indførelsen af NPM – new public management på sygehusene og dernæst snigende i uni-sektoren.

Den anden del handler om rektortiden på KU og den suverænt mest kontroversielle sag, som Hemmingsen var part i – Penkowa-sagen.

”Det var en ubehagelig sag, og jeg elsker ikke at snakke om den. Men hvis folk så en bog med mig, uden at sagen var nævnt, ville man tro, at jeg forsøger at glide udenom. Derfor har jeg valgt at lave en relativt distinkt gennemgang af sagen,” siger han.

Bogens gennemgang af Penkowa-sagen er velkendt stof. På et par enkelte punkter kommer Hemmingsen dog ind på ikke helt oplyste forhold. Blandt andet de angreb, han oplevede internt fra medarbejdere på universitetet – først og fremmest på Panum Institutet.

”Jeg opfattede ikke deres kampagne som en personlig hævnakt mod mig – den var nok snarere et udslag af det store commitment og den ærekærlighed, som forskerne med rette havde på universitetets vegne, og som rektor skal personificere,” står der i bogen.

Tror ikke, sviner var personligt ment

En noget udglattende opfattelse af det, der, mens sagen stod på, af flere blev omtalt som lidt af en fejde på Panum Institutet.

Vil du helt afvise, at der lå personlige motiver bag angrebene? Der cirkulerede jo også rygter om hans person – blandt andet at han skulle have haft et forhold med Penkowa?

”Det er rigtigt. Sagen startede med, at en navngiven forsker blev refereret i Weekendavisen for, at jeg havde et seksuelt forhold til Penkowa, som jeg helt bizart måtte meddele, at jeg aldrig havde opholdt mig under fire øjne med Penkowa. Så det startede med en sviner, men jeg har ingen fornemmelse af, at de pågældende personer på forhånd har været sure på mig. Men der var det, at nogle af dem havde været tæt på Penkowa

og ikke opdaget, at noget var galt. Det var måske lidt en chokreaktion hos nogle, og det blev i nogen grad rettet mod mig som en slag projektion.”

Husker stadig ikke famøs telefonsamtale

En detalje i sagen, som stillede Hemmingsen i et tvivlsomt lys, var, at han selv oplyste at have været i telefonisk kontakt med det firma, hvor Penkowa angav at have fået lavet sine famøse rotteforsøg – et firma, som efterfølgende viste sig ikke at eksistere. Det paradoks forsøger han nu at forklare.

”Når det bliver en kendsgerning, at den virksomhed ikke findes, spørger jeg også mig selv: Hvordan kan du huske at have talt med nogen i firmaet? Nogle mener, jeg opfandt det for at lyve, men hvorfor skulle jeg det? Min egen hypotese er, at kombinationen af de falske papirer, og så at jeg rent faktisk talte med nogle forskere i Barcelona i forbindelse med sagen, gør, at jeg husker det, som om jeg har talt med et firma. Men det har jeg jo næppe gjort,” forklarer Hemmingsen, som stadig ikke kan huske det præcist. Forklaringen skal mere ses som en slags efterrationalisering.

”Det er for at prøve at forklare det bizarre i, at jeg påstod at have talt med nogen, der ikke eksisterede.”

Han var under pres fra mange sider. Hvor truet var han på rektorposten?

”Der var et betydeligt pres i en periode. Det var jo ikke ligefrem sådan, at ministeriet holdt hånden under mig. Jeg vil sige, at jeg er taknemmelig over, at bestyrelsen ventede de tre måneder på kammeradvokatens rapport, der konkluderede, at der nok var sket fejl, men ikke usaglig forvaltning. De kunne have valgt at fyre mig med det samme for at få sagen lukket.”

Er der koldt på toppen af KU?

”Det synes jeg ikke, man kan sige. Når der er skandalesager, bliver der koldt, men ikke i det daglige arbejde. Især ikke, hvis du kan samle nogle medarbejdere, som er begavede og frimodige. Men man skal kunne kapere at blive modsagt – især når de har ret.”

lah

Kritik: Risiko for økonom-broderskab

Eks-rector Ralf Hemmingsen ser med skepsis på Finansministeriet og en 'betænkelig enighed' mellem ministeriets og uni'ernes nationaløkonomer. KU-instituttleder afviser, at der mangler diversitet

Eks-rector Ralf Hemmingsen lægger ikke skjul på sin skepsis over for NPM, og han stiller med en markant kritik af Finansministeriets centralstyring og af ministeriets ensporede økonomiske tænkning. Og så mener han, at danske økonomer fungerer inden for samme paradigmer.

Han refererer til den aktuelle diskussion om Finansministeriets regnemodeler. Flere politiske partier har udtrykt ønske om, at ministeriet i højere grad medregner de dynamiske effekter af offentlige investeringer i sine samfundsøkonomiske analyser som modspil til de positive effekter af skattelettelser. Men det blev for nylig afvist af **Finansministeriets departementschef Martin Præstegaard**, der ifølge et interview i Politiken savner "fagligt belæg".

Magtfuldkommenhed i Finansministeriet

Departementschef Præstegaard mener tværtimod, at politikerne skal holde næsen fra ministeriets regnemetoder, fordi de ikke skal være "politisk dikterede". Det er en udmelding, der i Ralf Hemmingsens øjne bekræfter en tiltagende magtfuldkommenhed hos Finansministeriet.

"Det er en grotesk argumentation. At embedsmænd skal belære befolkningen på den måde, er i mine øjne udtryk for en farlig doktrinær tilgang til samfundsdebatten," siger Hemmingsen, der også har svært ved at forstå, at der skulle mangle faglig evidens for at beregne effekten af offentlige investeringer.

"Så klør man sig i nakken og tænker: Danmark har haft høj beskatning og mange investeringer i mange år. Hvorfor i himlens navn har man ikke indsamlet erfaringer? Man kan også spørge, hvorfor universiteterne ikke i højere grad har gjort det."

Indirekte kritik af KU's egne økonomer

Dermed retter Hemmingsen også en indirekte kritik af den økonomiske viden i Danmark – herunder Økonomisk Institut på KU, som han altså selv var rektor for.

Man kan godt have den tanke, at den økonomiske teoretiske tænkning i Finansministeriet og på universiteternes økonomiske institutter ligger betænkeligt tæt på hinanden.

Ralf Hemmingsen

"Jeg er ikke ekspert i økonomi, men man kan godt have den tanke, at den økonomiske teoretiske tænkning i Finansministeriet og på universiteternes økonomiske institutter ligger betænkeligt tæt på hinanden, for at sige det diplomatisk," siger Hemmingsen.

Han tilføjer, at han flere gange har diskuteret principperne med økonomiske forskere på KU, men at han som rektor naturligvis ikke havde nogen indflydelse på de faglige linjer på instituttet.

I øvrigt er synspunktet blevet forskningsmæssigt behandlet i en ph.d.-afhandling af **Rune Møller Stahl** fra KU-Statskundskab, som blev forsvaret i forsommeren. "Der er et ret tæt forhold mellem centrale institutioner og aktører

Hvis sammenhængen er, at ministeriet lytter til, hvad der foregår på de økonomiske institutter, så er det jo fint.

Christian Schultz

inden for vidensregimet – de økonomiske vismænd, de to store økonomiinstitutter på KU og AU, Finansministeriet – det er meget de samme folk, der cirkler rundt og laver modelarbejdet," sagde politologen til FORSKERforum i 2016.

Instituttleder afviser

FORSKERforum har forelagt Ralf Hemmingsens kritik for **Christian Schultz**, leder af Institut for Økonomi på KU. Han afviser kritikken.

"Nu er Ralf Hemmingsen jo ikke akademisk fag-økonom, og han skyder forbi. Dynamiske effekter er interessante, og der forskes i dem her og på universiteter verden over, men det er jo desværre ikke det samme som, at man kan fastlægge håndfaste og pålidelige empiriske konklusioner på alle effekter. Der er jo simpelthen også ting, der bare er svære at opgøre. Og når der ikke er pålidelige informationer, er det god latin ikke at indregne mere eller mindre spekulative effekter i regnestykkerne," siger han og tilføjer, at Finansministeriet selv må svare for deres metoder.

Christian Schultz afviser også, der er faglig indspisthed mellem de akademiske økonomer og Finansministeriet, eller at den økonomiske forskning skulle være underlagt særlige nationaløkonomiske dogmer.

"Jeg ved ikke, hvad han tænker på. Hvis sammenhængen er, at ministeriet lytter til, hvad der foregår på de økonomiske institutter, så er det jo fint. Men der er ikke noget specielt neoliberalt eller neoalt-muligt over forskningen. Det handler om, hvordan de økonomiske incitamenter virker, og om vi kan se, om det er holdbart rent empirisk. Der er ikke noget, økonomer hellere vil end levere håndfaste, pålidelige resultater, og selvfølgelig skal der forskes i forhold, der er vigtige for evalueringen af økonomisk-politiske tiltag, og det bliver der også, uafhængigt af politiske og administrative interesser."

Lah

(Foto: Colourbox)

Bekymring for samling af forskningsbiblioteker

Skal de forskningsbibliotekerne på SDU, DTU og CBS lægges ind under Det Kongelige Bibliotek (KB) – uanset om de vil eller ej? Det er et fremtidsscenario, som flere frygter, efter at Kulturministeriet i forsommeren nedsatte en arbejdsgruppe til at se på ”fremtidig organisering af forskningsbiblioteksområdet”.

I kommissoriet hedder det nemlig, at arbejdsgruppen skal ”give anbefalinger om områder, hvor der bør etableres fælles løsninger af opgaver og funktioner, som i dag løses eller drives af flere parter.”

I forvejen har der været markante sammenlægninger blandt forskningsbibliotekerne. 1. januar 2017 fusionerede KB og Statsbiblioteket i Århus. I samme forbindelse indgik bibliotekerne på RUC og AAU et ”strategisk samarbejde” med KB, som gjorde, at en række funktioner og medarbejdere overgik til KB.

Med den udvikling i mente, lægges der – mellem linjerne – op til en endegyldig samling af forskningsbibliotekerne under KB. Men det er ikke en løsning, som vækker begejstring på de tre institutioner, der stadig har deres egne biblioteker.

DTU: Tilbageslag

”Jeg har forelagt det her for repræsentanter fra institutterne, og de er meget bekymrede. De tror ikke, en kolos som KB vil kunne levere et passende videnskabeligt niveau, tilpasset DTU. KB er traditionelt humanistisk og samfundsvidenskabeligt orienteret, mens DTU Bibliotek er rendyrket teknisk-naturvidenskabeligt, og fordi vi er et lille, agilt bibliotek, kan vi hurtigt tilpasse os universitetets behov,” fortæller Gitte Bruun Jensen, der er bibliotekschef på DTU.

Som eksempel på et tilbageslag peger hun på, at DTU Bibliotek har et velfungerende digitalt bibliotekssystem. På KB er man kun i udbudsfasen af den proces, og hun frygter, at DTU og DTU Bibliotek reelt vil blive sat tilbage, hvis man skal lægges under et fælles bibliotekssystem.

Forskningsbibliotekerne på DTU, SDU og CBS er i dag en del af de respektive universiteter og refererer til disses ledelser. KB er derimod en selvstændig institution under Kulturministeriet. Gitte Bruun Jensen frygter, at samarbejdet mellem universitet og bibliotek kan blive langt mere problematisk og decideret skade

DTU’s forskning, hvis der bliver tale om to forskellige institutioner, der oven i købet hører under hver sit ministerium.

SDU: Magasiner?

Samme bekymring har Charlotte Wien, som er professor og forskningschef ved SDU Bibliotek.

”Hvis vi lægges under et fælles bibliotek, frygter jeg, vi bliver tunge, langsomme og mister forståelsen mellem universitet og bibliotek. Tag for eksempel vores magasiner, som tager enormt mange kvadratmeter her på SDU. Vil vi stadig blive tilgodeset på samme måde, hvis vi formelt ikke er en del af SDU? Det er et skræmmende perspektiv,” siger hun.

Rene Steffensen, direktør for CBS’ bibliotek, fortæller til FORSKERforum, at CBS gerne vil overveje et samarbejde, men at uanset hvilket samarbejde, man finder ud af, må det respektere universitetets selvstændige økonomi, prioriteringer og behov for service.

Han beklager også, at den nedsatte arbejdsgruppe er meget smal, og at hele processen virker meget forceret.

Lah

På sprogekspedition i gadesprog

Andreas Candefors Stæhr har gjort sproglig etnografi blandt unge til sit speciale. Blandt andet har han afsløret, at bornholmsk sprog

”Der hersker en idé om, at skal man være rigtig etnograf, skal man rejse til et fremmed sted. Men når jeg tager ud på en folkeskole på Amager, der ligger lige ved siden af, hvor jeg bor, føles det lige så eksotisk som at tage i regnskoven. Det kræver en masse viden at forstå, hvad der foregår.”

Sådan fortæller **lektor og sociolinguist Andreas Candefors Stæhr** fra Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab på KU om sit arbejde med at indsamle data om unges sprog. Ganske vist hersker jungleloven endnu ikke i de amagerkanske skolegårde, men normerne og regler omkring den måde, de unge, som for de flestes vedkommende har flersproget baggrund, kommunikerer med hinanden både mundtligt og digitalt, er et studie i sig selv. Et studie, han lavede som ph.d.-projekt.

”Vi fokuserede på det, de unge kalder gadesprog. Det kaldes også senmoderne urban ungdomsstil eller multi-etnolekt, og så er der også dem, der kalder det perkerdansk. For eksempel hvis man i stedet for at sige tyggummi siger tjyggummi, med den der tj-lyd,” forklarer han.

Gadesprog: Perkerdansk er ikke for hvide

En af de ting, han kunne konstatere, var, at de unge var meget bevidst om, hvornår de brugte gadesproget, og hvornår de talte standard-dansk. Og det gælder også skrivesproget. Når man skriver dansk stil, skriver man korrekt retstavning, men på sociale medier er det igen træk fra gadesproget, der gør sig gældende.

Til gengæld er der regler for, hvem der har lov at bruge gadesproget.

”Det var en norm, at man helst skulle have minoritetsbaggrund for at have ret til at bruge den her stil. Det kunne jeg eksempelvis konstatere på Facebook. En dreng skrev, at han havde barberet sig. Så skriver hans ven, som er en griseфарvet dansker: ”så har du ikke mere shark tilbage” – altså hår. Og det fører til flere indlæg om, at han nok tror, han er perker. Det hele er for sjov, men det siger noget om normen.”

Sproglige feltstudier blandt indvandrerdrøge i en lokal folkeskole var stort set lige så eksotisk som en tur i Regnskoven, fortæller Andreas Stæhr.

Ud til ”virkelige mennesker”

Gennem en række forskningsprojekter har Andreas Stæhr haft det sproglige etnografiske arbejde blandt unge som en rød tråd. Lige fra hans bacheloropgave, som handlede om brug af engelsk og bandeord blandt folkeskoleelever, er en stor del af hans forskningstid foregået i klasselokaler og ungdomsklubber, enten som flue på væggen med optager og notesblok fremme eller som pseudo-kammerat og deltager i de ting, de unge har foretaget sig.

”Det er skide interessant at lave feltarbejde. Man kommer ud af sit kontor og kommer i kontakt med nogle virkelige mennesker fra den rigtige verden og prøver at forstå folks hverdagsliv fra et sprogligt perspektiv. Da jeg første gang startede på det etnografiske arbejde, tænkte jeg med det samme, at her er noget, der er virkelig fedt,” fortæller han.

Dialekter: Bornholmsk vil dø

Arbejdet med store skoleelever på Amager og deres sprog begyndte i hans speciale og fortsatte i hans efterfølgende ph.d. samt i en 1-årig postdocstilling. Herefter søgte og fik han bevilling som del af det Velux-finansierede projekt ’Dialekter i periferien’, der handlede om, hvad der sker med dialekterne i henholdsvis Sønderjylland, Nordjylland og på Bornholm.

”Jeg har selv boet på Bornholm, så jeg kunne godt tænke mig at lave noget med de unge der, og jeg blev så projektansvarlig for Bornholm-delen. Det var igen et sprogligt etnografisk projekt i en folkeskole, hvor vi fulgte 8.-9.-klasser både online og offline og med selvoptagelser.”

Projektet løb frem til efteråret 2017, og resultatet af undersøgelsen var nærmest chokerende. Hvor der i Sønderjylland stadig er meget dialekt blandt de unge, mens det er lidt mindre udtalt i Nordjylland, så er den bornholmske dialekt så godt som ikke-eksisterende i unge bornholmeres sprog.

og dialekter Karriere: Fra sten til sten

er på vej til at forsvinde

Andreas Stæhr føler sig privilegeret, men mangler stadig den faste stilling

”Når man sad i den bornholmske skoleklasse og lukkede øjnene, kunne man ikke kende forskel på det og så at sidde i en klasse i københavn,” fortæller Andreas Stæhr.

Udviklingen er dramatisk. I løbet af en generation er den lokale dialekt simpelt hen blevet lagt på hylden: ”Jeg var selv overrasket. Da jeg gik i skole på Bornholm, hørte jeg stadig bornholmsk. Men det er ret interessant, for vi står altså lige på det tidspunkt mellem to generationer, hvor en dialekt forsvinder.”

Man ved ikke, hvorfor de unge har droppet bornholmsk. Men en tese er, at bornholmere er meget åbne over for København, da manges fremtidsplaner i forhold til uddannelse og arbejde alligevel peger mod hovedstaden.

Afhængig af folks fortrolighed

Siden maj måned har Andreas Stæhr været på spil igen. Denne gang med en stor Sapere Aude-bevilling, han har fået som leder af et treårigt projekt. Igen handler det om sproglige etnografiske undersøgelser blandt unge, men denne gang er det hele familien, der er i fokus. Projektet handler om, hvilken betydning sociale medier har for sproget og kommunikationen i familier.

”Først følger vi de unge i to gymnasieklasser de næste tre-fire måneder, og så skal vi ud og se i familierne. Hvilke normer er der for brug af sociale medier? Hvad foregår der sprogligt og socialt for de unge, og hvor meget bliver det bragt ind i familierummet?”

Projektet indebærer, at Andreas Stæhr og hans kolleger bliver lukket ind i den privatsfære, som kommunikationen, unge og deres familier har på sociale medier, er. Forskning, der fordrer mere end gode lingvistiske analyseevner.

”Feltarbejde er ikke noget, man kan læse sig til. Det er noget, man skal øve. Det handler om traditionel etnografi, hvor man går ind og vinder folks fortrolighed. Og det kan man kun opnå ved at være sammen med de mennesker, man skal undersøge, og de mærker, man interesserer sig for dem.”

Andreas Stæhr har ofte været på det rigtige sted på det rigtige tidspunkt. Lige fra de tidlige studieår på dansk-studiet på KU har han oplevet at være blevet hjulpet videre mod en forskerkarriere. Lige fra bachelorprojektet, hvor han med en studiekammerat lavede et empirisk sociolinguistisk projekt omkring skoleelever og deres brug af bandeord med en heppende professor på sidelinjen.

”Det var et ret ambitiøst projekt, og vores professor – Jens Normann Jørgensen – viste stor interesse. Så vi fik masser af god vejledning, og det blev en skidegod opgave, som han sørgede for blev udgivet på Sproget.dk. Man følte sig taget seriøst,” husker Andreas Stæhr.

Løse stillinger

Senere blev han ansat som studentermedhjælper på det nye grundforskningscenter Center for Sociolinguistiske Sprogforandringsstudier under professor Frans Gregersen.

”Jeg kan huske, at Frans startede med at fortælle os, at her på centeret ville vi nærmest komme til at få en uddannelse ved siden af den uddannelse, vi var ved at tage,” fortæller han.

Sprogforandrings-centeret blev arbejdsplads for Andreas Stæhr i ti år – hele dets levetid. Efter specialet skrev han ph.d.-afhandling ved centeret, og han fik sågar også en etårig postdoc, hvor han ”mere eller mindre kunne lave det, jeg ville”, som han fortæller. Herefter søgte han midler med nogle kolleger til et treårigt projekt om ’Dialekter i periferien’, hvor han var postdoc.

Kamp for karrieren

Men ifølge reglerne på KU kan man højst være postdoc i 4 år. Og da der ikke stod nogen og viftede med et ledigt fast lektorat, valgte Andreas Stæhr at søge en Sapere Aude forskningsleder-bevilling. Det skulle vise sig at være en god oplevelse, men også hård. Ikke mindst fordi han løbende gik med følelsen af, at det ikke bare handlede om en pose penge, men også med usikkerhed og tvivl om, hvorvidt han kunne fortsætte med at være forsker.

”Jeg havde tænkt over projektet længe, men selve ansøgningsprocessen brugte jeg

omkring en måned på, hvoraf de to sidste uger var benhårde med arbejde fra 8 om morgenen til sent om aftenen. Man har en deadline, der ikke rykker sig, og jeg havde hele tiden den der fornemmelse af, at det betød ret meget. Man kæmper ligesom for at blive ved med at have det arbejde, man godt kan lide. Selvfølgelig er en bevilling også vigtigt for fastansatte, men for mig var det sådan, at hvis det her ikke ville gå ... så vidste jeg sgu ikke rigtigt, hvad jeg skulle.”

Tidsbegrænset lektor

Det gik, og Andreas Stæhr kunne før sommerferien opstarte sit projekt – nu som forskningsleder med to lektorer og to postdocer som medarbejdere på projektet. Han selv har fået titel af lektor, men han er stadig ikke fastansat. Stillingen er tidsbegrænset til de tre år, projektet løber. Herefter kan han i princippet starte forfra.

”Jeg har næsten altid været ansat på eksterne bevillinger, og det er det her jo også, så det er derfor, min stilling igen er tidsbegrænset. Jeg ved ikke, hvor almindeligt det er med tidsbegrænsede lektorstillinger. Det var da nogle af de andre bevillingsmodtagere, der syntes, det var lidt underligt”.

Ikke desto mindre føler Andreas Stæhr helt generelt, at han har været privilegeret ved at have en base og et kollegialt fællesskab, der hele tiden har ført ham videre: ”Jeg har haft nogle gode kolleger, der har støttet op hele tiden. En del handler om at være på det rigtige sted på det rigtige tidspunkt, men en del er selvfølgelig også hårdt arbejde for at blive god.”

lah

Tidsbegrænset lektor

En stilling som lektor er normalt tidsbegrænset. I stillingsstrukturen hedder det dog, at den kan være tidsbegrænset, fx ”i forbindelse med særlige projekter”.

Ifølge Lise Ryberg Hoffmann, konsulent i DM, er tidsbegrænsede lektorstillinger meget usædvanlige.

Artikel-tælling som performance-m

BFI-systemet har ikke levet op til sine egne succeskriterier, viser stor analyse af systemets funktion 2011-17

Den Bibliometriske Forskningsindikator hedder den. BFI's forsknings-registrering fungerer sådan, at der uddeles bevillinger efter, hvor mange publikationer hvert af de danske uni'er har registreret i forskellige kategorier, dvs. i høj- eller lav-rankede tidsskrifter/forlag. Systemet har været udsat for stor kritik for at være en formel og ikke reel indikator på kvalitet, mens fortalene har argumenteret med, at der ikke findes en bedre og mere objektiv måde at registrere på.

Men måler BFI på en fornuftig måde? Sådan lyder spørgsmålet i en analyse af systemet. **"En fremmed kommer til byen"** lyder titlen, som hentyder til, at kvantitet og økonomiske incitamenter normalt ikke findes i forskerverdens værdisæt, men nu er der altså en sådan faktor ind.

Det er en analyse af BFI-systemet på dets egne succeskriterier (virker det efter hensigten?) og på den skepsis, som det blev mødt med ved indførelsen i 2011. Forskerne bag analysen er AU-professor Poul Erik Mouritzen, SDU-lektor Niels Opstrup og AU-vid.ass. Pernille Bak Pedersen.

Det omstridte BFI-system

BFI-systemets formål var angiveligt at fremme konkurrencen mellem universiteter og forskere, da den belønner universiteterne efter, hvor meget de publicerer. Men analysen viser, at det ikke blev realiseret. Produktiviteten gik ned eller var i bedste fald konstant. Publicering i de bedste tidsskrifter forblev konstant, mens den internationale synlighed af dansk forskning, målt som antal citationer pr. artikel, gik tilbage.

Analysen fortæller også, at der er stor forskel på implementering og brug af BFI på institutioner/institutter. De steder (fx på AAU), der indførte BFI mest konsekvent, fik faktisk en vækst i publiceringen, men væksten skete forholdsvis mest i lavere rangerende tidsskrifter. Og der, hvor institutlederen implementerede BFI mest konsekvent og har brugt den som styringsredskab, har dette virket på produktiviteten i nogen grad, men det har til

gængæld påvirket arbejdsmiljøet negativt, og forskerne føler sig mere kontrolleret.

Paradokser

Undersøgelsen afslører også en række paradokser, når forskning forsøges kontrolleret eller styret via firkantede publiceringsmål:

Et paradoks er, at det særligt var på humaniora, at forskerne var skeptiske overfor BFI; men det er her, at lederne faktisk har implementeret systemet mest, hvilket muligvis kan tillægges, at der her er etableret store enheder med mange forskellige fagligheder, og lederen bruger så BFI som styringsredskab.

Analysen konstaterer, at BFI ikke har fået danske forskere til at forske eller arbejde mere. Professorer arbejder i gennemsnit 50-51 timer, lektorer 47 timer og adjunkter 44 timer om ugen (2011/2015). Men der er dog sket en lille ændring i arbejdets art: Væksten i antal studerende har derimod givet flere u-timer, og de er taget fra forskningstiden.

Endelig påpeges som et paradoks, at de elementer i BFI systemet, der skulle ligestille det danske med det engelske sprog, kom til at virke modsat; særligt på 'hum' og 'samf' er dansk stærkt vigende som formidlingsprog.

Systemet har ikke opfyldt succeskriterier

Den største skepsis talte om, at BFI ville ændre forskernes drivkraft og gøre deres adfærd mere strategisk-kvantitativ og med mindre fokus på kvalitet. Men analysen kommer ikke med konklusioner, som taler for systemets afskaffelse: **"Vores resultater peger (...) ikke på, at BFI overordnet set har ændret væsentligt ved den forskning, som bedrives på de danske universiteter. Det er andre incitamentssystemer, som de adspurgte forskere angiver som vigtigst for deres publiceringsbeslutninger. Særligt 'status i forskningsverdenen' og 'mulighederne for advancement i karrieresystemet' dominerer forskernes beslutninger"**, lyder en central konklusion.

Rapporten påpeger jo masser af svagheder. Uklare retningslinjer, fejlindberetninger, manglende ligestilling af sprog, skæve magtforhold på universiteterne, gaming, institutlederes (mis)brug af BFI, osv osv

Poul Erik Mouritzen

Fremstillingen drager ingen klare og kontante konklusioner på, om systemet faktisk virker efter hensigten, eller om ministeriet bør skrotte det.

"Man kan ikke drage bestemte konklusioner af analysen. Men groft sagt har BFI-systemet ikke opfyldt sine egne succeskriterier. Og hovedresultatet er, at hvis man vil bruge BFI som led i performance-management, så må man tage det sure med det søde", siger hovedforfatter, AU-professor Poul Erik Mouritzen. "Måske man skulle overveje at droppe performance-management, for der findes andre måder at fordele forskningsmidler på."

Kritik: Systemloyal analyse

Lektor emer. Finn Hansson er som tidligere forskningsbibliotekar BFI-ekspert. Han mener, at rapporten er for tilbageholdende i sine konklusioner. De kunne være langt mere utvetydige, så politikere og embedsmænd fik klare anbefalinger. Nu kan ministeriet bare bruge analysen til at sige, at systemet kan fortsætte med visse korrektioner: "Analysen ligner et (ministerielt) styringseftersyn med sådan lidt både-og-konklusioner, hvor systemet kan pudse lidt på de største fejl, og så kan det fortsætte.

Mouritzen er uenig: "Jamen, vi påpeger jo masser af svagheder. Uklare retningslinjer, fejlindberetninger, manglende ligestilling af sprog, skæve magtforhold på universiteterne, gaming, institutlederes

(mis)brug af BFI, osv osv.”, svarer han. ”Analysen indeholder masser af kritik af ministeriet, af fagligt udvalg, og ikke ret mange af konklusionerne handler om de politiske og administrative hensigter og den manglende realisering heraf. Vi undersøger jo stort set alle de kritiske forventninger, som er blevet formuleret af udenlandske og danske forskere, herunder også fra de kritiske kredse, f.eks. Auken og Emmeche”.

Og hvad er så Mouritzens vurdering af BFI-systemets fremtid?

”Lige nu sidder der et udvalg og vurderer fremtidige modeller. Og BFI har ikke høj prioritet, hvis oplægget er den forskningspolitiske hvidbog fra dec. 2017, hvor den ikke nævnes. Men det kan være fristende at fortsætte noget, der er kvantitativt og angiveligt objektivt. Men der findes også andre fordelingsmekanismer med mere kvalitative vurderinger forankret på universiteterne ”.

jø

KILDE: ”En fremmed kommer til byen. Ti år med den bibliometriske forskningsindikator” af Poul Erik Mouritzen, Niels Opstrup og Pernille Bak Pedersen. Projektet er baseret på bevilning på 5 mio. kr. fra VELUX-fonden til projektet ‘Governance, Funding og Performance of Universities’ v. scient. pol. Poul Erik Mouritzen.

Den Bibliometriske Forskningsindikator

- BFI's regler
- **BFI-lister (autoritetslister)**
- Organisering
- Statistik
- Spørgsmål og svar
- Nyt om indikatoren

BFI-listerne for serier og forlag

BFI-listerne (autoritetslisterne) indeholder de tidsskrifter, bogserier, konferencenserier og forlag, som er pointgivende i Den Bibliometriske Forskningsindikator.

BFI-lister

I BFI er der to lister med kanaler, som kan udløse BFI-point:

- BFI-listen for serier, som indeholder tidsskrifter, bogserier og konferencenserier.
- BFI-listen for forlag, som indeholder forlag.

BFI-listen for serier

År	PDF format	CSV format	Note
2018	PDF	CSV	Dynamisk liste - opdateret d. 26. juni 2018
2017	PDF	CSV	Liste som skal bruges ved høst af 2017-publikationer, endelig 1. september 2017
2016	PDF	CSV	Historisk liste
2015	PDF	CSV	Historisk liste
2014	PDF	CSV	Historisk liste
2012-2013	PDF	CSV	Historisk liste
2011	PDF	CSV	Historisk liste
2010	PDF	CSV	Historisk liste
2008-2009	PDF	CSV	Historisk liste

Bemærk, at BFI-listerne for serier er sorteret først efter faggruppenummer (laveste til højeste), dernæst efter niveau (højeste til laveste) og slutteligt efter titel (alfabetisk).

BFI-listen for forlag

År	PDF format	CSV format	Note
2018	PDF	CSV	Dynamisk liste - opdateret d. 26. juni 2018
2017	PDF	CSV	Liste som skal bruges ved høst af 2017-publikationer, endelig 1. september 2017
2016	PDF	CSV	Historisk liste
2015	PDF	CSV	Historisk liste
2014	PDF	CSV	Historisk liste
2012-2013	PDF	CSV	Historisk liste
2011	PDF	CSV	Historisk liste
2010	PDF	CSV	Historisk liste
2008-2009	PDF	CSV	Historisk liste

Bemærk, at BFI-listerne for forlag er sorteret først efter niveau (højeste til laveste) og slutteligt efter titel (alfabetisk).

BFI's autoritetstabeller fordelt på hhv. serier og forlag med status-gradueringer. Hver enkelt forskers publikationer som opfylder kriterierne for at komme på skal indberettes af institutionen. Men der er stor variation i, hvordan det gøres og i kvalitetskontrollen, afslører BFI-rapporten

Påvirkning af publiceringsadfærden

Overset: Systemets 'kolonisering'

“ Trods Mouritzens forsvar mener vi fortsat, at rapporten i nogen grad bagatelliserer systemets betydning for adfærden – som forstærkes af myteaflivningent i pressemeddelelsen
Claus Emmeche ”

Det er en myte, at BFI-systemet fører til, at forskere begynder at score ekstra point ved at slice deres publiceringer i ”salami”. Det er også en myte, at forskerne er blevet mindre risikovillige og alene vil kaste sig over projekter, der fører til hurtig publicering og nemme point, lød sammenfatningen i BFI-rapportens pressemeddelelse.

Analysen stiller spørgsmålet, om BFI-systemet forandrer forskningen? Kommer der en strategisk publiceringsadfærd, hvor man går efter det, som giver point, og det søges maksimeret på bekostning af kvalitet og indhold?

Her tager analysen afsæt i den advarsel og vejledning, som BMI-skeptiske forskere kom frem med i 2009-10 i artikler om mis-måling af forskningskvalitet. De konstaterede, at BFI-systemet dikterede en bestemt hensigtsmæssig adfærd: ”**Skriv artikler. Ignorer kvaliteten mest muligt. Forbliv normalvidenskabelig. Skift ikke emne**”, forudsagde lektorerne Claus Emmeche og Sune Auken.

Mouritzen: Påvirkning afhænger af implementeringen

BFI-analysen afviser tilsyneladende lektorernes forudsigelser om opportunistisk forsknings- og publiceringsadfærd: ”**Helt overordnet tyder det ikke på, at BFI-systemet har ført til store ændringer i den forskning, der bedrives og publiceres. Der er andre incitamentssystemer, som de adspurgte forskere angiver som vigtigst for deres publiceringspubliceringsbeslutninger**”.

Men denne fortolkning som en afvisning afvises af Mouritzen: ”I konklusionen står der senere – uden at der refereres direkte til Auken/Emmeches advarsler – at selv om ’det overordnede billede ikke indikerer, at BFI har nogen større betydning for den forskning, der bedrives, betyder det ikke, at optælling og vægtning af publikationer ikke kan have betydning

nogle steder. Implementeringsgraden ser ud til at spille en rolle’. Og senere anføres, at deres advarsel ’Skriv Artikler’ kan se ud til at have noget på sig”. Vores konklusion om påvirkningen afhænger af implementeringen – som er bogens hovedresultat – og den giver således Auken/Emmeche ret”.

Overset: Systemets 'kolonisering'

Auken og Emmeche undrer sig dog fortsat over pressemeddelelsens myte-aflivning og analysens lidt mudrede konklusion: ”Vi fremsatte nogle advarsler. Det generelle billede er rigtignok mere nuanceret, end vi forudsagde. Og vi har fået mere ret i nogle forudsigelser end i andre. Trods Mouritzens forsvar mener vi fortsat, at rapporten i nogen grad bagatelliserer systemets betydning for adfærden – som forstærkes af myteaflivningent. BFI-systemet har påvirket publiceringsadfærden, mere eller mindre,” svarer Emmeche.

Auken og Emmeche anerkender rapportens konklusioner ud fra dens snævre perspektiv, men fastholder deres advarsler og vejledning i hensigtsmæssig adfærd med henvisning til en stor mangel i rapporten:

”Rapporten nævner lige, at systemet kan have en stærk indirekte effekt, fordi det kan kolonisere andre incitaments-systemer med utilsigtede bivirkninger: BFI kan spille en rolle ved meritring, bedømmelser, ansøgninger og løn, internt og eksternt? Og fire ud af de syv uni'er har indskrevet måltal i deres udviklingskontrakt, hvilket lægger pres på institutter og

forskere. Og generelt sker det jo igennem lederes forskningsstrategier, som ofte er baseret på økonomi, men hvor de faglige miljøers egne prioriteringer underordnes kvantitative mål, fx BFI. Den indirekte påvirkning er altså en meget vigtig pointe om adfærden, og den mangler i rapporten og derfor også i lanceringen af konklusionerne”, mener Emmeche.

Forskningsleder Poul Erik Mouritzen mener, at Auken/Emmeches fortolkning delvis beror på en fejltolkning:

”Analysen afviser konkret, at der sker ’salamisering’. Men analysen påpeger alligevel den indirekte påvirkning og selvstændige effekt på de steder, hvor BFI er implementeret (for) hårdt. Auken/Emmeche forudsagde, at påvirkningen kan være generel i hele systemet. Jeg tror, at begge dele kan være rigtigt, så vi giver dem altså ret,” svarer han.

Kritik: Ledelsesloyal analyse

Emmeche påtaler også, at rapporten er tilbageholdende med kritik af systemet og dermed bliver ledelses-loyal. Hertil svarer Mouritzen: ”Analysen har flere sider om, hvordan institutlederne har en interesse i at bruge BFI som ledelsesredskab og hvorfor. Der er seks-syv sider med analyser af medarbejdernes (kritiske) opfattelse af, hvordan systemet bruges ledelsesmæssigt”, siger han.

”BFI var ikke tænkt som (et lokalt) ledelsesredskab, men det bliver brugt sådan nogle steder. Vi gennemgår fem grunde til, at institutlederne bør være varsomme med at bruge BFI. Og vi er således enige i, at de steder, hvor det er implementeret for hårdt, har det en stærk virkning med skadelige bi-effekter. Den konklusion må udbredes på fakulteter og institutter, og det debatteres om, BFI kan bruges lokalt og hvordan.”

Kritik: Ingen omkostningsanalyse

- og hvorfor ikke afvisning som fejl-konstruktion?

Lektor emer. Finn Hansson er som tidligere forskningsbibliotekar BFI-ekspert. Han er glad for analysens påpegnelse af et systemproblem i BFI-systemet. Jo mere BFI er implementeret lokalt på universitetet, desto flere problematiske bidrag indberettes som forskning. Lærebøger eller debatbøger tælles med, eller der indberettes bidrag, som ikke har været igennem en fagfællebedømmelse.

Hansson siger: "Der er store registreringsproblemer. Der er publikationer i en gråzone, der ikke burde indberettes. Og andre som opgraderes i vigtighed. BFI-analysen fortæller, at en fjerdedel af de undersøgte registreringskategorisering er problematiske. Systemet er fyldt med fejl – og alligevel fastholder ministeriet det," mener Hansson, som har været kritisk overfor, at registreringsformer har været overladt til vilkårlig lokal forvaltning og ikke fælles procedure.

Hvorfor ikke afvisning som fejl-konstruktion?

Hansson: "Det påvises, at det er et stort og ressourcerelevende system, som ikke kan levere troværdig datakvalitet. Men analysen tager for eksempel ikke konsekvensen og diskuterer, om systemet (teknisk set) er en fejlkonstruktion med indbyggede problemer, som aldrig vil gøre systemet retfærdigt uden en ressourcerelevende kvalitetskontrol."

Hovedforfatter Mouritzen afviser denne kritik: "Rapporten taler ikke om systemfejl, nej. Men fejlregistreringer er ikke det stærkeste argument for systemets afskaffelse, for med de senest udmeldte retningslinjer for systemet vil en stor del af fejkilder formentlig forsvinde. Og systemet fejl-fordeler altså kun 1-2 mio. kr. på grund af fejlregistreringerne ud af mia-budgetter."

Udlandske erfaringer: England?

Hansson undrer sig samtidig over, at rapporten ikke inddrager udenlandske erfaringer, fx fra England, hvor man drog konsekvensen af et meget kontrollerende og ressourcerelevende RAE-system, der blev afløst af en langt blødere model med kvalitative indberetninger.

Mouritzen svarer på kritikken: "Vi fravalgte udenlandske eksempler, bortset fra Norge, som blev omtalt, fordi de har mest sammenlignelige vilkår med Danmark. Vi inddrog ikke England, fordi der her er opbyttet et stort ressourcerelevende system, som det er urealistisk at indføre i Danmark – med hundredtusindvis af publikationer og masser af 'gaming' med ansættelse af 'high-scoring professors'. Men det nye engelske system REF kostede i øvrigt 2 mia. kr. for første år (2014 og næste gang gennemføres den i 2021)."

Hvorfor ingen omkostningsanalyse?

Det er Hanssons erfaring med driften af systemet, at dets ressourceforsøg slet ikke står mål med gevinsterne.

"Men den vurdering foretager analysen ikke. Dens største forsømmelse er, at den ikke har lavet en afvejning af fordele og ulemper. Det skyldes en alvorlig mangel, nemlig at der ikke estimeres,

Rapportens største forsømmelse er, at den ikke har lavet en afvejning af fordele og ulemper. Det skyldes en alvorlig mangel, nemlig at der ikke estimeres, hvad BFI-systemet faktisk koster i drift og ressourcer, og det er enormt problematisk.

Finn Hansson

Den Bibliometriske Forskningsindikator

BFI-listerne for serier og forlag

BFI-listerne (autoritetslisterne) indeholder de tidskrifter, bogserier, konferencenser og forlag, som er pointgivende i Den Bibliometriske Forskningsindikator.

BFI-liste

BFI er der to lister med kanaler, som kan udlese BFI-point:

- BFI-listen for serier, som indeholder tidskrifter, bogserier og konferencenser.
- BFI-listen for forlag, som indeholder forlag.

BFI-listen for serier

År	PDF format	CSV format	Note
2018	> PDF	> CSV	Dynamisk liste - opdateret d. 26. juni 2018
2017	> PDF	> CSV	Liste som skal bruges ved høst af 2017-publikationer, endelig 1. september 2017
2016	> PDF	> CSV	Historisk liste
2015	> PDF	> CSV	Historisk liste
2014	> PDF	> CSV	Historisk liste
2013-2013	> PDF	> CSV	Historisk liste
2011	> PDF	> CSV	Historisk liste
2010	> PDF	> CSV	Historisk liste
2008-2009	> PDF	> CSV	Historisk liste

Bemærk, at BFI-listerne for serier er sorteret først efter faggruppenummer (højeste til laveste), dernæst efter niveau (højeste til laveste) og slutteligt efter titel (alfabetsk).

BFI-listen for forlag

År	PDF format	CSV format	Note
2018	> PDF	> CSV	Dynamisk liste - opdateret d. 26. juni 2018
2017	> PDF	> CSV	Liste som skal bruges ved høst af 2017-publikationer, endelig 1. september 2017
2016	> PDF	> CSV	Historisk liste
2015	> PDF	> CSV	Historisk liste
2014	> PDF	> CSV	Historisk liste
2013-2013	> PDF	> CSV	Historisk liste
2011	> PDF	> CSV	Historisk liste
2010	> PDF	> CSV	Historisk liste
2008-2009	> PDF	> CSV	Historisk liste

Bemærk, at BFI-listerne for forlag er sorteret først efter niveau (højeste til laveste) og slutteligt efter titel (alfabetsk).

hvad BFI-systemet faktisk koster i drift og ressourcer, og det er enormt problematisk. Analysen har intet forsøg på at lave omkostningsanalyse med vurdering af penge og personaleressourcer, der er bundet i krav til indberetninger og kontrol hos ministerielle embedsmænd, biblioteker, institutledere og forskere. Når man nu sendte spørgeskemaer ud om, hvordan systemets brugere opfatter systemet, kunne der jo være spurgt til ressourceforsøget", mener Hansson.

Mouritzen svarer: "En omkostningsanalyse blev bevidst valgt fra. Dels fordi det kan være vanskeligt at skønne ressourceforsøget på BFI-indberetninger lokalt. Og dels fordi vi faktisk skønner, at ressourceforsøget ikke er så belastende, eftersom mange forskere allerede indberettede til PURE-systemet før indførelse. En ædruelig vurdering ville således bero på kontrafaktisk historieskrivning", svarer han, men tilføjer: "Men det er da korrekt, at det havde været hensigtsmæssigt med en kort diskussion af aspektet i vores analyse."

Filosofikum skal føre til tværfaglig

Et udvalg stillede forslag om, hvordan et fælles filosofikum skal se ud.

Men formand Berit Eika erkender, at det bliver en stor mundfuld

Søren Pind er fortid som videnskabsminister, og spørgsmålet er, om man vil huske ham som andet end en farverig overgangsminister med stor veneration omkring vandtrykket i de københavnske vandhaner.

Skulle Pind alligevel sætte sig et aftryk i videnskaberens verden, kan det blive i form af genindførelsen af 'filosofikum' i danske universitetsuddannelser.

Bortset fra, at navnet givetvis ikke vil blive 'filosofikum', men 'akademia'. Det er i hvert fald det forslag, som inspirationsgruppen, Søren Pind nåede at nedsætte, er kommet frem til i en rapport, der kom i slutningen af juni.

Men selv om den politiske idémand er væk, er der alligevel god grund til at indføre et udvidet, videnskabsteoretisk kursus på tværs af alle studier, mener inspirationsgruppens formand, **AU-prorektor Berit Eika**. Hun forklarer, at der

Inspirationsgruppens anbefalinger:

- Formålet med et nyt filosofikum er at udvikle den universitetsstuderende som fagperson, menneske og borger ved at fremme kritisk tænkning, nysgerrighed og dømmekraft. Det nye filosofikum skal indeholde seks elementer:
 1. Indføring i videnskaberne
 2. Fagets videnskabsteori og historie
 3. Teknologiforståelse
 4. Videnskaben i verden
 5. Etik
 6. Akademiske redskaber.
- Et nyt filosofikum skal etableres som et nyt studieelement på 15 ECTS-point, som ligger efter uddannelsens første år.
- Det nuværende 'Fagets videnskabsteori' skal indarbejdes i det nye filosofikum.

er forskellige tendenser i tiden – udbredt digitalisering, fake news, fokus på præstation hos unge mennesker med resulterende stress – som til sammen har skabt et større behov for fordybelse.

"Jeg synes, Pind så rigtigt i forhold til hvordan universitetsstuderende kan bidrage og hvilke ekstra redskaber de skal have med sig for at agere i samfundet. Der er brug for mere og bredere dannelse, og for at fremme nogle af de gamle dyder – nysgerrighed, kritisk tænkning og dømmekraft. Studerende skal udvikles både fagligt, men også som menneske og borger," siger hun.

Skal føre til samarbejde

Forslaget om et fælles 'akademia' er kort fortalt et kursus på 15 ECTS-point, der skal ligge efter på bachelor-delen efter første år. Kurset skal inddrage og bygge videre på det eksisterende 'fagets videnskabsteori' og dertil tilføje en mere generel indføring i videnskaberne og de akademiske redskaber, videnskabsetik samt 'teknologiforståelse'.

Et kursus på 15 ECTS svarer i studietid til et halvt semester, og det er således en relativ stor del af en bacheloruddannelse, der skal bruges på 'akademia'. Flere studieledere siger til FORSKERforum, at et kursus af det omfang kun kan indføres på bekostning af uddannelsernes faglige specialisering.

Det mener Berit Eika imidlertid er en for firkantet måde at se tingene på.

"Vi ser det ikke som enten-eller. I universitetshistorisk perspektiv har der altid været en diskussion om balancen mellem specialisering og det brede. Nogle af tidens store problemer kalder på tværfaglig tilgang. Det er en pointe i vores rapport, at academia skal fremme forståelse og samarbejde på tværs af discipliner. Det vil skabe forståelse for andre fagligheder og metoder og pege imod samarbejde mellem videnskaberne," siger hun.

Mindre kan ikke gøre det

Gruppens forslag følger dog ikke helt det oplæg, som Søren Pind i sin tid kom med.

Han adresserede et bredt dannelsesbegreb med temaer som 'flid', 'respekt og medansvar' og at 'finde sit indre kompas'.

"Vi havde mange drøftelser af, hvor grænsen går mellem akademisk og almen dannelse går, og vi er specifikke i vores anbefalinger om, at den almen dannende del er en af gymnasietets fornemste opgaver. Det skal ikke ligge på universitetet. Her er fokus på den akademiske dannelse," siger Berit Eika.

Selv om Berit Eika mener, at omfanget på 15 ECTS er nødvendigt for at komme rundt om de store emnefelter, er hun ikke blind for, at det kan være en stor mundfuld at tilpasse universiteternes små 400 bacheloruddannelser med et kursus af den størrelse.

"Jeg er meget bevidst om, at det for mange vil opfattes som for omfattende og betyde større revisioner af studieordninger. Men vi har givet vores bedste bud på, hvad det tager at indarbejde en nytænkning af det akademiske ståsted for fremtidens studerende. Så må vi se af den videre drøftelse, hvor det ender. Og vi venter spændt på et udspil fra ministeren," siger Berit Eika.

Hun vurderer, at det realistisk kan tage op til ti år, før et 'akademia'-kursus vil være indført på uddannelserne, når både studieordninger skal revideres, undervisningsmateriale udvikles og underviserkræfter identificeres og allokeres til opgaven.

Skal forankres i faget

'Akademia'-forslaget får applaus fra **lektor Tom Børsen** fra læringsteori ved AAU og medforfatter til en ny bog, der evaluerer og diskuterer brugen af 'fagets videnskabsteori', der blev indført som obligatorisk element på alle uddannelser i starten af nullerne.

"Jeg synes, der er gode tanker i udvalgets forslag. For at blive akademisk forsker er der nogle ting, du er nødt til at vide, og jeg ser det her som et akademisk dannelsesfag."

Tom Børsen har selv arbejdet med at udvikle og implementere 'fagets

videnskabsteori' på de tekniske uddannelser på AAU. Han har blandt andet også undervist ingeniørstuderende i etik, og derfor kender han til de udfordringer, det er at trække tværfaglige emner ind i specialiserede uddannelser.

Det afgørende er, at man gør det relevant for de studerende.

"Underviser man i etik, er det vigtigt, at etikken bliver kontekstualiseret i faget. Du kan sagtens føre nogle generelle etiske diskussioner, hvor du ser på fagrelevante temaer. For eksempel er jeg selv ved at lave noget om etiske dilemmaer inden for kemien. Her til morgen har jeg skrevet om kemiske våben. Og det er jo en meget relevant problemstilling for en kemiker."

Brug for underviser-teams

En af de generelle erfaringer, man kan tage med fra 'fagets videnskabsteori', er netop, at kurserne bliver vellykkede, når diskussionerne opfattes som relevante for den aktuelle uddannelse. Det kræver, at kurserne tilpasses hver enkelt uddannelse.

"Der, hvor det kan gå galt, er, hvis det opfattes som et påhæng og ikke vægter den lokale faglighed. Det kan være svært, hvis den, der laver kurset ikke selv er i det faglige miljø. Så vi foreslår, at man laver underviser-teams af folk fra uddannelsen og folk med videnskabsfilosofiske kvalifikationer," siger Tom Børsen.

Han er enig med 'akademia'-udvalget i, at større kendskab til andre videnskaber kan føre til mere tværvideenskabeligt samarbejde. Til gengæld forudsiger han også, at uddannelserne vil gøre vrøvl, hvis de tvinges til at skære i andre fag.

"Argumentet om fagtrængsel vil være vægtigt. Og så må man jo tage diskussionen: Vil man have forskere, der sidder i elfenbenstårnet, der bare forsker og er gode til det, eller akademikere, der kan forholde sig til deres fags grænseflader. Jeg er ikke sikker på, at man får dårligere ingeniører af at give dem et 'akademia'-kursus af et halv semesters varighed."

Lah

Studieledere: Det vil fortrænge kernefaglighed

"Hvad skal vi så tage ud – matematik? Fysik? Elektromagnetisme?"

Lektor og studieleder Kaj Bjarne Jakobsen for bacheloruddannelsen i Electrical Engineering på DTU, har umiddelbart svært ved at se, hvordan uddannelsen kan mingeles om på fornuftig vis, hvis den skal indeholde et 'akademia' på 15 ECTS-point.

Af uddannelsens 180 point går en fjerdedel til projekter – blandt andet afgangprojektet. En fjerdedel går til valgfag, og dem vil han nødt røre ved, fordi de blandt andet bruges til udlandsophold, og resten er de grundfag, som udgør rygraden i uddannelsen: matematik, fysik, kemi og elektromagnetisme.

"Der er ikke mange point at rutte med. Og som ingeniør er du nødt til at kunne nogle ting, for at konstruere den bro, så den ikke braser sammen, som vi så for nyligt. Og på de sidste kurser bliver læringskurven stejl," siger han.

Datalogi: Dannelse på kandidatdelen

På Datalogistudiet på KU så **studieleder Torben Ægidius Mogensen** hellere, at en del af 'akademia' kommer til at ligge på kandidatdelen, hvor der er lidt bedre plads. Og uanset, hvor man lægger det, vil det trænge noget ud.

"Det vil gå ud over den kernefaglighed, der ligger i uddannelserne, og det er jo det, der mest efterspørges i erhvervslivet. Gymnasierne vil måske nok hilse det velkommen, men erhvervslivet tror jeg vil være fløjtende ligeglade med et filosofikum," siger han.

Han tror desuden ikke på, at et 'akademia'-kursus vil rykke det store i forhold til at skabe mere tværfaglighed.

lah

Så vil det være mere effektivt at udvide mængden af valgfag og brede dem ud på andre områder.

Erhvervsøkonomi: En stor udfordring

Jesper Piihl, viceinstituteder for uddannelse ved Institut for Entreprenørskab og Relationsledelse på SDU, ser med sympati på tanken om et filosofikum.

"Jeg arbejder med erhvervsøkonomi, og der godt kan gå lidt 'hvad kan jeg bruge det til'-tankegang i den, hvor man glemmer, at universitetet også handler om bred dannelse. Så personligt kan jeg godt lide, at man dyrker universitetstanken – den brede fundering og det at spejle sin egen faglighed i andre traditioner," fortæller han.

Men den praktiske øvelse i at skulle indføje et kursus på 15 ECTS, er noget nær uoverskuelig.

"Vi har selv ikke fagstørrelser på 15 ECTS. Vi har 5'ere og 10'ere, så det vil bryde helt med uddannelsens grundstruktur. Og så skal vi overveje, hvilke kernefaglige fag, vi vil gøre mindre ... det vil give store diskussioner."

I forhold til de studerende er det afgørende, at de brede, videnskabsfilosofiske emner bliver serveret med relevans i forhold til det studie, de går på.

"I 'fagets videnskabsteori' arbejder vi meget på at få så meget som muligt ind i vores fagfaglige arbejde, og vi lægger vægt på, at de kan deres videnskabsteori. Men at sende erhvervsøkonomistuderende, der ser sig selv som kommende regnskabschefer, igennem filosofiske værker ... det bliver en stor udfordring."

Professor uden forklaringer på

I Lund forsker professor Etzel Cardeña i tankeoverførsel, psykokinese og andre fænomener, som han ikke kan forklare men mener, beviseligt eksisterer. FORSKERforum har været på parapsykologisk visit

Har du haft en fornemmelse af, at noget vil ske, inden det sker? Har du drømt ting, der blev til virkelighed? Har du kunnet føle, at nogle af din nære blev udsat for noget voldsomt?

Så er du måske en person med anlæg for det, man i parapsykologien kalder ekstrasensorisk perception (ESP) – evnen til at sanse ting uden brug af de almindelige sanser.

FORSKERforum er i vores rundtur blandt pseudovidenskaberne kommet til parapsykologien. Studiet af psykiske evner, der ikke kan forklares ud fra almindelige naturlove. Det handler både om evnen til at modtage information, for eksempel gennem telepati, clairvoyance og synske evner, og det handler om evnen til at afgive informationer og påvirke omgivelserne med tankens kraft, hvilket også kaldes psykokinese.

Men at kalde parapsykologi er for en pseudovidenskab er måske lige en tand for høvent. De fleste pseudovidenskaber vil gerne anerkendes som videnskaber, men for parapsykologien er der den faktuelle forskel, at der foregår parapsykologisk forskning på universiteter rundt omkring i verden, der findes parapsykologiske forskningscentre og professorater, og der publiceres videnskabelig litteratur inden for feltet.

Metaanalyser med evidens

Et glimrende eksempel behøver vi blot krydse Øresund for at finde. På Institutionen för psykologi på Lunds Universitet har mexicanske Etzel Cardeña siden 2005 været såkaldt Poul Thorsen Professor i psykologi med speciale i parapsykologi og hypnose, ligesom han er leder af Center for Research on Consciousness and Anomalous Psychology.

Og han slår fast, at parapsykologi er en videnskab har sin plads blandt de øvrige videnskaber.

”Nogle tror, det ikke er rigtige videnskabsfolk, der forsker i det her. Men jo – det er meget rigtige videnskabsfolk, der forsker i det og har gjort det længe. Den parapsykologiske forening er tilknyttet AAAS (American Association for the

I Ganzfeld-eksperimentet bliver forsøgspersonens normale sanseapparat delvist bedøvet gennem påvirkning af rødt lys og hvid støj. Dette skulle skærpe evnen til ekstrasensorisk perception.

Advancement of Science). Det betyder ikke, at alle AAAS-medlemmer går ind for parapsykologisk forskning, men organisationen anerkender, at parapsykologerne forsker ved hjælp af strengt videnskabelige metoder,” siger han.

Etzel Cardeña har netop selv fået publiceret en artikel i USA's førende psykologiske tidsskrift *American Psychologist*, hvor han gennemgår en række metaanalyser af eksperimentel-forsøg omkring parapsykologiske fænomener, og her konkluderer han, at metaanalyserne samlet set støtter op om den antagelse, at der forekommer parapsykologiske fænomener, der ikke kan bortforklares med snyd, selektion eller ringe kvalitet i eksperimenterne.

Påvirkning fra fremtiden

”Vi taler om tusindvis af eksperimenter. De har ikke alle sammen været succesfulde, men sådan er det for alle videnskaber. Der har været mere end ti metastudier, hvor man har kunnet kontrollere alle faktorer omkring forsøgene, og de peger alle i retning af, at forsøgspersoner har været i stand til at tilegne sig mere information, end man på normal vis vil kunne forklare,” fortæller han.

En eksperimenttype er eksempelvis ’Ganzfeld-eksperimentet’, hvor en variant går ud på at en forsøgsperson skal forsøge at beskrive billeder, vedkommende ikke kan se, som til gengæld vises til en tilstedeværende person. Eksperimentet undersøger, om forsøgspersonen kan modtage telepatiske impulser med information om billederne fra den anden person.

Et andet eksperimentalområde, Cardeña selv har store forhåbninger til, er undersøgelser af fysisk påvirkning fra stimula, der vil forekomme i den umiddelbare fremtid.

”I eksperimentet ser folk nogle billeder i en blanding af behagelige og ubehagelige billeder, uden de ved, hvad det næste bliver. Når man måler personens udskilning af sved fra huden, viser resultater, at folk sveder mere, umiddelbart før de ser et ubehageligt billede. Vi er altså mere påvirkede på det ubevidste plan end på det bevidste,” fortæller han.

Kan også afsløre fusk

Da Etzel Cardeña blev ansat i Lund, skabte det en del diskussion i de svenske videnskaber. I Lund har han også oplevet intern kritik, da forskere ved de kemiske

para-fænomener

og fysiske områder offentligt angreb ham og hans fagområde.

”Mit svar til dem var: hvordan kan I tillade jer at kritisere et område, I overhovedet ikke har sat jer ind i? Jeg kunne aldrig drømme om at gå ud med kritik af kemisk videnskab, jeg ikke har viden om. Men på mit eget institut har jeg aldrig oplevet problemer. Og det skyldes måske også, at jeg er en af instituttets mest publicerede forskere,” fortæller han.

Han tror, at modstanden mod parapsykologisk forskning skyldes generel konservatisme inden for videnskabernes verden og angst for, at videnskabeligheden vil synke i grus.

”Jeg tror, de tror, at man ved at anerkende parapsykologien vil åbne dørene for en masse andre – astrologer, auralæsere, enhver med alternative tilbøjeligheder. Men sådan er det overhovedet ikke. Parapsykologer forsker både i, hvad der reelt er parapsykologiske fænomener, og hvad der ligner det, men ikke er det. Vi er meget dygtige til at undersøge og afsløre, hvis nogen for eksempel foregiver at kunne læse dine tanker, men i virkeligheden blot ”læser” tydelige muskulære reaktioner ved at røre ved hoved, når de stiller et spørgsmål.”

Forskning behøver ikke forklaring

Er det en grund til skepsis, at disse fænomener ikke kan forklares?

”Der er mange ting, der ikke kan forklares af videnskaben, som der alligevel bliver forsket i. For eksempel bevidsthed. Vi har ikke nogen ide om eller forklaring på, hvad bevidsthed er, og hvor den kommer fra. Jo, man skal have en hjerne, men ingen har givet en overbevisende evident forklaring på sammenhængen mellem neurokemiske impulser og kvalitative erfaringer. Vi har heller ingen ide om mørkt stof. Vi tror, at det må være der på grund af tyngdekraften, men vi ved det ikke. Så det er ikke ualmindeligt, at videnskaben ikke kan forklare forhold,” siger Etzel Cardeña.

Han anser selv forekomsten parapsykologiske fænomener for et faktum, men han har heller ingen forklaringer, hvad

der ligger bag. Dog mener han, at man gennem forskningen kan se mønstre, der peger i retning af mulige, begyndende forklaringer.

”Det første er, at vi kan konstatere, at folk, der er hensat i en anden bevidsthedstilstand, for eksempel under meditation eller hypnose, er mere modtagelige. Det andet er, at der tydeligvis er forskel på folks parapsykologiske evner. De er ikke jævnt fordelt, og de fleste af os er faktisk ret svage. Det tredje er, at vi kan se et klart mønster omkring stærke, følelsesmæssige begivenheder hos folk, der er tætte på dig. Folk, der er følelsesmæssigt tætte, klarer sig bedre i eksperimenter end folk, der er fremmede for hinanden,” fortæller han.

Vokset op med parapsykologi

Etzel Cardeña har fået det parapsykologiske ind med skeer. Hans far var psykoanalytiker men puslede også med parapsykologisk forskning. Han er vokset op med troen på, at der er mere mellem himmel og jord. Men med alderen er han selv blevet mere skeptisk.

”Efterhånden som jeg uddannede mig som forsker, indså jeg, at min far nok var noget naiv i hans forskning. Han tog ikke i betragtning, hvordan folk kan udlede information af for eksempel non-verbal opførsel. Så jeg er nok blevet mindre åben over for, hvad vi har at gøre med. Senere tænker jeg også: Ja, vi har mange beviser for, at det sker, men vi er langt fra at have nogle forklaringer eller forstå det.”

Det er begrænset, hvad parapsykologen kan forklare og kan forstå. Men det har også sine grunde. Der er nemlig først og fremmest en ting, andre videnskaber har meget mere af: penge.

”En hollandsk forsker har lavet en sammenligning af, hvor mange forskningsmidler der er i parapsykologisk forskning, sammenlignet med psykologisk forskning generelt. Den viser, at forskningsmidlerne, der er brugt på parapsykologisk forskning over 100 år, svarer til hvad der bruges på psykologisk forskning i to måneder. Tænk hvad vi havde kunnet forklare, hvis vi havde haft de samme midler til rådighed.”

lah

Danske margarine-millioner

- bag Lunds professorat i parapsykologi

Der ligger en noget speciel historie bag det professorat på Lunds Universitet, som Etzel Cardeña er ansat i. Bevillingen kommer fra den danske margarinefabrikant Poul Thorsen, der døde helt tilbage i 1961. Thorsen var meget optaget af hypnose og parapsykologi, og det var hans sidste vilje, at en formue på 30 millioner kroner skulle gå til forskningen inden for dette. På grund af en klausul i testamentet kunne arven dog først komme til udbetaling 40 år efter hans død.

Havde det stået til Poul Thorsen, var pengene og forskningen blevet i Danmark. Før sin død henvendte han sig til Københavns Universitet, men her afslog man at tage imod midler til den slags forskning. Det gjorde Stockholms Universitet angiveligt også. Men på Lunds Universitet ville man gerne have pengene under den forudsætning, at der skulle sikres fuld videnskabelighed omkring forskningen.

I forbindelse med at professorstillingen i 2003 blev slået op i Lund, udtalte den daværende viceinstituteder på Psykologisk Institut på KU, Ole Elstrup Rasmussen, at man stadig ville have sig den parapsykologiske forskning frabedt.

”Psykologi drejer sig om mennesker i tilværelsen, om virkelige og levende mennesker, den måde de arbejder og lever på. Vi vil under ingen omstændigheder beskæftige os med parapsykologi og det overnaturlige. Så vi ville sige nej tak,” sagde han til Berlingske.

Udgiveradresseret maskinel magasinpost id-nr.: 42026
 Al henvendelse vedr. adresseændring eller –fejl hos din medlemsorganisation (DM eller Djøf).

Chok: forskere forsvare minister

Professor erkender, at det ikke er god forskerkutyme at gå i brechen for en liberal minister

Forskere skal være frie til at tale magten imod. Det synspunkt hører man ofte, og mange forskere – trods alt – tager da også pligten på sig og taler dunder mod stat og lovgivere, når de ikke gør, som de bør. Ikke mindst den nuværende borgerlige regering har måttet tage mange verbale, akademiske tæv, når den har skåret ned på uddannelse og forskning, negligeret klimaproblemerne, lukket landet for udlændinge og så videre.

Men forleden så man en ny situation. En lille flok forskere valgte at gå i offentligheden med et klokkeklart forsvar af den siddende undervisningsminister Merete Riisager (LA).

”I fagkredse er Merete Riisager den mest afholdte og mest respekterede undervisningsminister i nyere tid,” hedder det blandt andet i den kronik i Politiken, hvor forskerne går i rette med avisens kritik af ministeren.

FORSKERforum har spurgt en af skribenterne, psykologiprofessor Lene Tanggaard fra AU, hvad det er for noget rod.

”Det er ikke så meget forsvar for Meretes person, men for den tænkning, hun har forsvaret – det pædagogiske sprog omkring dannelse. Politiken har kørt hårdt på med kritik af Merete, hvilket er helt legitimt. Men jeg har talt med rigtig

mange lærere og pædagoger, der oplever at blive hørt på en helt ny måde under hende, og det handler vores kronik om,” siger Lene Tanggaard.

Er det mere kontroversielt som forsker at forsvare en minister end at kritisere?

”Ja, det er nok mere kontroversielt, hvilket jo er et ret interessant fænomen. Forskningen skal jo selvfølgelig pille tingene fra hinanden, men forskningen skal også bygge op. Jeg kritiserer rigtig meget, men jeg er også optaget af, at forskningen bygger op.”

Er det ikke forskeres rolle at tale magten imod?

”Jo, men hvis man skal vende det rundt, så er det måske også det, vi gør. Merete står jo ikke specielt stærkt. LA er ikke et klassisk regeringsparti, og sandsynligheden for, at hun er minister efter valget, er ikke ret stor.”

Så Politiken er mere magtfuld?

”Ja.”

LA er normalt ikke et parti, forskere står i kø for at hylde?

”Nej. Som flere kolleger og lærere har konstateret, står verden ikke længere. Pludselig har vi en LA-minister, der forsvare lærerne og taler et dannet sprog og ikke i neoliberalistiske termer. Det er jo ret paradoksalt.”

Polemikken, som Tanggaard og hendes medskribenter kaster sig ind i, handler groft sagt om folkeskolereformen, som Merete Riisager er modstander af, men som Politiken har forsvaret, samt forholdet mellem den og de tilknyttede måleregimer, herunder de nationale test.

Lene Tanggaard har været formand for en rådgivningsgruppe, nedsat af Merete Riisager, omkring folkeskolens læringsmål

Er der kolleger, der ser dig som ministerens lakaj?

”Det er ikke noget, jeg har hørt direkte. Men det er rigtigt, at myndighedsbetjening kan være beskidt arbejde. Det er nemmere at blive på kontoret og ikke blande sig politisk. Men min overvejelse var, at jeg i denne sammenhæng var den rette til at tage det ansvar.”

Lah

Skribenterne til kronikken i Politiken var, udover Lene Tanggaard, Brian Degn Mårtensson, Niels Jakob Pasgaard, Christian Egander Skov, Mikael Busch, Thomas Aastrup Rømer samt nyligt afdøde Peter Kemp.